ČASOPIS ČS. HOUBAŘŮ

Mykologický sborník

ROČNÍK XXXVIII. • V PRAZE V BŘEZNU 1961 • ČÍSLO 1.–2.

Obsah č. 1—2.

a) **Systematická a všeobecná mykologie.** Od str. 1 do str. 6.

Dr. Evžen Wichanský: Deset druhů našich běžnějších hlenek. (Str. 1).

b) **Výzkum a pozorování hub v ČSSR.** Od str. 6 do str. 14.

Dr. Evžen Wichanský: Zvoneček spáleništní (Geopyxis carbonaria Alb. Schw.) a několik slov o houbách, vyskytujících se na spáleništích. (Str. 6). Dr. Evžen Wichanský: Zvoneček pohárový — Geopyxis Craterium Schw. (Str. 8). Dr. Evžen Wichanský: Penízovka borová hořká — Collybia tenacella ss. Schroet. (Str. 9). Božena Sládečková: Neobvykle veliký chřapáč (Str. 10). Dr. F. Smotlacha: Smrž obecná — Morchella esculenta (L. ex Fr.) Pers. (Str. 10). Dr. F. Smotlacha: Helmovka nakloněná — Mycena inclinata Fries. (Str. 12). Fr. Prachař: Nález kotrče kadeřavé. V. Vojíř: Ještě čechratka podvinutá.

c) **Houby a jejich použití.** Od str. 14 do str. 15.

Ing. Vojtěch Rimpl: Které houby nekodexové doporučuji ke sběru. (Str. 14)

d) **Houby škodlivé a jedovaté.** Od str. 15 do str. 19.

MUDr. Josef Chmelíček: Otrava strmělkou potůčkovou. (Str. 15). MUDr. Josef Chmelíček: Revise hodnoty katmanky pošvaté. J. a M. Poláčkovi: Životnost křemenáče osikového.

e) **Různé.** Od str. 19 do str. 30.

E. Kobrle: Penízovka sametonohá. Julius Chládek: „Pančáci". Dr. Ladislav Hanuš: „Pančák" — rozluštění záhady a doslov. Dr. Ladislav Hanuš: Příroda, počasí a houby v roce 1960. Josef Chmelíček a Ing. K. Kunc: III. beseda o houbách. (Str. 27). Koutek pro nové zájemce o houby.

f) **Zprávy spolkové.** Od str. 30 do str. 32.

Содержание № 1—2.

a) **Систематика и общая микология.**

Д-р Евгений Виханский: Десять видов наших найболее известных миксомицетов.

b) **Исследование и изучение грибов, произрастающих в ЧССР.**

Д-р Евгений Виханский: Geopyxis carbonaria Alb. Schw. и несколько слов о грибах на пожарищах. — Д-р Евгений Виханский: Geopyxis craterium Schw. — Д-р Евгений Виханский: Сосновый горький гриб — Collybia tenacella Schroet. — Д-р Франтишек Смотлаха: Сморчок настоящий — Morchella esculenta (L. ex Fr.) Pers. — Д-р Франтишек Смотлаха: Mycena inclinata Fries.

c) **Грибы и их использование.**

Инж. Войтех Римпл: Которые некодексовые грибы рекомендуется собирать.

d) **Грибы вредные и ядовитые.**

Д-р Медиц. Иосиф Хмеличек: Отравление говорушкой Clitocybe. — Иосиф Хмеличек: Проверка ценности поплавка Amanitopsis vaginata.

e) **Разное.**

Юлиус Хладэк: «Панчаки». — Д-р Ладислав Гануш: Природа, погода и грибы в 1960 г.

f) **Сообщения общества.**

Foto na první straně obálky: Hvězdovka červenavá — Geastrum rufescens Pers. — Foto: inž. K. Kunc. Zmenšeno.

ODBORNÝ LIST ČS. MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE
ACTA SOCIETATIS MYCOLOGICAE ČECHOSLOVENICAE

Redigují: RNDr. Jiří Hlaváček (vedoucí redaktor), RNDr. Miroslav Pulchart, Vlastimil Kedyk, Ing. Miroslav Smotlacha (zástupce), Dr. Robert Vávra a B. Sládečková.

40 let Československé mykologické společnosti

Dne 21. června 1961 tomu bude 40 let, kdy na ustavující valné hromadě byla založena Československá mykologická společnost, Socìetas mykologica Bohemico-Slovenica. Hlavním iniciátorem a organisátorem přípravného výboru a ustavujícího komité byl před 5 lety zesnulý Dr. František Smotlacha. S pomocí akademika Bohumila Němce a dalších spolupracovníků vzbudili zájem četných českých botaniků a přátel hub o založení samostatné mykologické společnosti. V té době vycházel náš časopis již třetí rok.

Československá mykologická společnost vykonala za dobu svého trvání pěkný kus osvětové práce na poli šíření znalosti hub mezi našim lidem, v boji proti otravám houbami, v ochraně lesa i ve snaze o lepší využití hubného bohatství našich lesů. Nepopíratelnou zásluhou ČsMS vždy zůstanou první výstavy hub, dnes pořádané i v zahraničí. Z prvních průkopníků naší společnosti před 40 lety nás natrvalo většina opustila. Vzpomeňme některých žijících: akademika B. Němce, akademika J. Macků, V. Melzera, prof. Nábělka, Sp. Krejčího, R. Veselého, J. Žofky, Vít. Kneifla, Dr. J. Šedivého a j. Mnoho jmen známých mykologů i houbařských pracovníků se vystřídalo v ČsMS. Jejich práce přinesla ovoce — uznávanou vysokou znalost hub v našem národě.

Je třeba, aby stejně dobře si vedli i dnešní pracovníci ČsMS k dalšímu rozkvětu československé mykologie, zejména mykologie praktické — lidového houbařství.

Redakce Mykologického sborníku.

a) Systematická a všeobecná mykologie

Dr. Evžen Wichanský:

Deset druhů našich běžnějších hlenek.

První příspěvek k poznání našich hlenek.

Д-р Евгений Виханский: Десять видов наших найболее известных миксомицетов.

Ten common species of Myxomycetes.
First contribution to the knowledge of Myxomycetes in Bohemia.

1. Parůženka keříčkovitá — Ceratiomyxa fruticulosa (Muell.) Macbr.

Plasmodium bezbarvé. Sporofóry ve tvaru vidliček, stužek, kotev či parůžků, 1 mm i více vysoké a asi 0,07 mm tlusté, bílé, vyrůstající ze společné baze. Povrch sporofórů (větviček) pozorovaný mikroskopicky jest rozdělen v 6hranné areoly. Uprostřed každé areoly vyvstává na stopečce dole rozší-

Obr. 1. Parůženka keříčkovitá — Ceratiomyxa fruticulosa (Muell.) Macbr. Sbíral Dr. E. Wichanský. Foto: inž. K. Kunc

řené jednotlivý elipsoidní, bezbarvý výtrus. Výtrusy 10×6 až 13×7 mikronů velké.

Tato hlenka, jediný zástupce hlenek vněvýtrusných (Exosporeae), objevuje se hojně po vydatných deštích v letních měsících na smrkových pařezech i na smrkovém metrovém dříví.

II. Třídlovka rozpadavá — Fuligo septica (L.) Gmelin.

Plasmodium žluté, vzácněji bílé. Plodnice tvoří bochníčky (aethalia) různé velikosti od 5 mm až 20 cm velké, většinou barvy žluté. Bochníčky se tvoří z jednotlivých dlouhých, porůznu zkroucených a anastomosovaných plodniček 2 až 2,5 mm tlustých, jež jsou pouze v plasmodickém stavu patrné. Na bochníčkách jest utvořena vápenatá kůra různé tloušťky, avšak tato občas schází. Bochníčky jsou v dospělosti velice křehké. Povrch kůry jest žlutě, občas bělavě zbarven, vnitřek bochníčku jest popelavě šedý. Při mikroskopickém pozorování najdeme uvnitř bochníčku kapilicium (vlášení) utvořené z četných hyalinních nitek, jež přecházejí v ploché, žlutě zbarvené, ponejvíce vřetenovité vápenaté uzly (Calcium carbonatum), jejichž tvar jest velice proměnlivý. Výtrusy fialové ,téměř hladké, 6 až 8 mikronů velké, vzácněji 8 až 10 mikronů. Na povrchu vápenné kůry výtrusy nenajdeme, ježto jest utvořena pouze z vápenatých zrnek či destiček.

Třídlovka rozpadavá patří k našim nejhojnějším a nejpohyblivějším hlenkám. Najdeme ji v listnatých i jehličnatých lesích, v zahradách i na loukách, na jehličí i na holé zemi, na pařezech trouchnivých stromů, občas i vysoko na živých stromech a keřích, kam se usadila po svém putování v plasmodickém stavu.

Poznámka: Pod slovy vápenný, vápenitý, vápenitá kůra, vápenité uzly, vápenná zrna nutno rozuměti uhličitan vápenatý (calcium carbonatum).

III. Vejcovitka křehká — Leocarpus fragilis (Dicks.) Rost.

Plasmodium zprvu citronové, později oranžově žluté.

Sporangia (plodničky) jednotlivá, avšak ve velkých koloniích, téměř vejčitá aneb elipsoidní (vzácněji kulatá), přisedlá neb krátce stopkatá, 2 až 4 mm dlouhá, hladká, lesklá, zbarvená tmavě hnědě aneb oříškově, vzácněji okrově. Stěna sporangiální jest utvořena ze 2 vrstev, z nichž vnější jest utvořena z hustě seskupených vápenných zrnek a jest krustavě křehká. Vnitřní vrstva, hyalinní a membranosní, jest těsně spojena s vnější. K této vnitřní vrstvě jest připojeno kapilicium (vlášení), jež sestává z nitek zploštělých, bezbarvých aneb bledě hnědých, s četnými plochými a zubatými rozšířeninami, jež jsou spojené s vápennými uzly ve tvaru dlouhých, nepravidelně stužkovitých (jakoby na okraji porůznu vykrajovaných) plochých pásů s různými výběžky. Vápenné pásy (uzly), jsou hnědě zbarvené a utvořené z hustě seskupených vápenných zrníček. Stopka krátká, slabá, žlutavá, průhledná, vyvstávající z membranosního hypothallu. Výtrusy kulaté, ostnité, 9 až 13 mikronů v průměru, vzácně 15 až 20 mikronů velké.

Tato hlenka patří taktéž k našim hojným a velice pohyblivým hlenkám. Vyskytuje se na setlelém listí, na jehličí, na suchých větvičkách, občas i na živých borůvkových větvičkách, ve velkých koloniích v letních i podzimních měsících.

IV. Slizenka houbovitá — Mucilago spongiosa (Leysser) Morgan.

Plasmodium bílé aneb žluté. Sporangia splývající v aethalia (bochníčky) nepravidelných tvarů, občas tvoří více či méně tlusté vápenaté vrstvy kol dokola suchých větviček aneb stébel trav, anebo i nepravidelné hromádky na suchém aneb živém listí, 2 až 6 cm dlouhé, 1 až 6 cm široké a asi 1 cm vysoké. Tyto hromádky jsou posazené na bílém, membranosním hypothallu. Stěna sporangiální membranosní, bezbarvá aneb napurpurovělá. Kolumella membranosní, dutá, stlačená, někdy schází. Kapilicium tvoří síťovinu z nitek neohebných, lámavých, nachově tmavě hnědých aneb bezbarvých, široce větvených a anastosomovaných, hladkých aneb vzácněji pokrytých v intervalech kalíškovitými ztlustlinami. Po bývalých, rourkovitých a rozrušených sporangiích zbývají kanálkovité otvory (průduchy), jež pronikají aethaliem až k povrchu. Výtrusy kulaté, 10 až 13 mikronů v průměru, tmavě nachové, hustě i nízce ostnité. Ostny tvoří občas kulaté plochy, oplocené hustou palisádou nízkých ostnů, takže dělají dojem síťových ok. Sporangiální stěna aethalia jest velmi křehká, vápenatá a utvořena z vápenatých krystalků tvarů téměř hvězdicovitých s vyniklými, dlouhými hrotovitými výběžky. Často bývá několik krystalků spojených.

Tato hlenka je blízce příbuzná hlenkám rodu „dvoukožnatka" (Didymium), jež mají taktéž povrch plodniček utvořený z vápenných krystalků. Slizenka houbovitá patří taktéž k našim běžným, velkým a hojným hlenkám. Objevuje se na různých substrátech (jak výše uvedeno) v letních měsících.

V. Pazderek nádherný — Stemonitis splendens Rost.

Plasmodium krémově bílé. Sporangia 6 až 20 mm vysoká, válcovitá, oblá, stopkatá, napurpurověle hnědá až černá, tvoří velmi husté trsy 1 až 10 cm dlouhé, různé šířky. Stopka černá, lesklá, 1 až 4 mm dlouhá a velmi tenká, žíňovitě ohebná, vyvstávající ze stříbřitého aneb purpurově hnědého hypothallu. Stopka jest prodloužena uvnitř plodničky v kolumelu, jež sahá téměř k temeni. Kapilicium sestává z nitek nachově hnědých. Silnější nitky jsou připojeny v určitých intervalech ke kolumelle, jsou zprvu jednoduché, pak směrem k povrchu se rozvětvují a tvoří na povrchu jemnou síť, jejíž oka jsou většinou zakulacena, různých tvarů a délek, 20 až 70 mikronů široká. Stěna sporangiální tvoří souvislou vrstvu pouze u mladých sporangií.

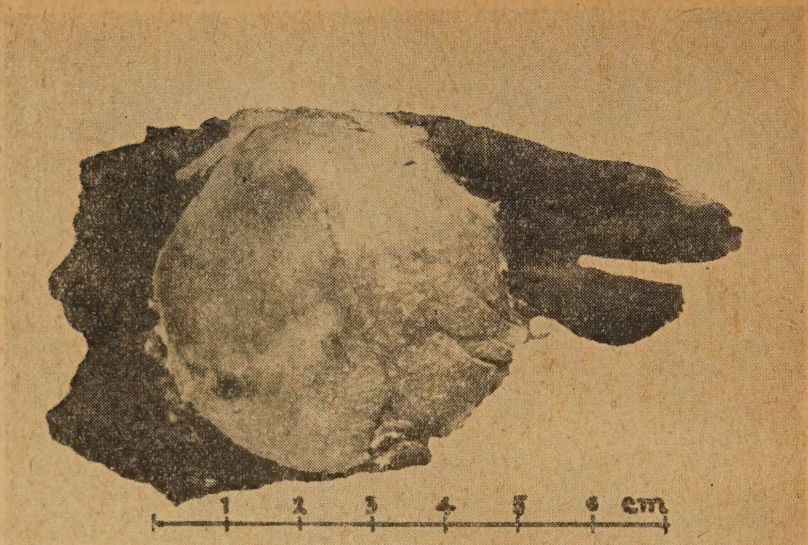

Obr. 2. Síťověnka pýchavkovitá — Reticularia Lycoperdon Bull. Nalezl v Motole 4. 5. 1960 Dr. E. Wichanský. Foto: inž. K. Kunc.

V dospělosti se rozrušuje a mizí, pouze síťovina jest na povrchu zřejmá.

Pazderek nádherný patří také k našim běžnějším a hojným hlenkám. Objevuje se na setlelých pařezech listnatých i jehličnatých stromů. Svým tmavým zbarvením uniká pozornosti mykologů.

VI. Síťověnka pýchavkovitá — Reticularia Lycoperdon Bull.

Plasmodium krémově bílé. Plodnice vypadá jako zploštělý bochníček (aethalium) či jako zploštělá pýchavka, přilepená na pařez. Bývá 5 mm až 6 cm v průměru, někdy docela bílá či stříbřitě bělavá, jindy opět zahnědlá, a sedí na dobře vyvinutém, bílém, blanitém hypothallu, jenž tvoří často kruhovitý pásek kol dokola plodnice. Plodnice jest pokryta na povrchu bílou, stříbřitou či hnědavě zbarvenou blankou. Tato hlenka nemá pravé kapilicium, nýbrž pouze klamné kapilicium (pseudokapilicium), jež jest utvořeno ze zbytků rozrušených plodnic, z nichž aethalium povstalo. Toto klamné kapilicium (mikroskopicky pozorované) vypadá jako zprohýbaná černá stužka či větévka, od níž se po stranách rozbíhají četné, velmi jemné, zploštělé a ohebné, rezavě hnědé nitky. Výtrusy jednotlivé anebo v nepravidelné shluky spojené, poněkud nepravidelně kulaté (čihovité), rezavě hnědé, na zakulacené straně hustě síťnaté, na opačné pokryté roztroušenými bradavkami. Výtrusy 6 až 19 mikronů v průměru.

Jest to poněkud vzácnější hlenka a její výskyt velmi nepravidelný. Nacházíme obvykle jednotlivé plodnice, jen vzácně 2 až 3 pohromadě. Čelakovský syn, jenž napsal monografii našich hlenek, sám tuto hlenku nenalezl a popsal ji podle Peylova nálezu. Objevuje se v letních měsících na pařezech listnatých stromů.

VII. Vlčí mléko malé — Lycogala epidendrum Fr.

Plasmodium korálově červené. Plodnice (aethalia) mají tvar kuliček 3 až 15 mm velkých, zbarvených v dospělosti červenavě šedě, žlutavě hnědě, červeně hnědě, vzácněji téměř černě. Jsou obdané kůrou různé tloušťky, jež jest poseta na povrchu drobnými, roztroušenými bradavkami. Pseudokapilícium (nepravé vlášení) jest utvořeno z nitek (trubiček) rourkovitých, větvených a anastomosovaných, 3 až 20 mikronů tlustých, příčně vráskčitých, jež jsou připojeny k vnitřní straně kůry. Volné konce nitek (trubiček) jsou kyjovité a zakulacené.

Jest to jedna z našich nejběžnějších a nejhojnějších hlenek, již nacházíme po celý rok na ztrouchnivělých pařezech listnatých i jehličnatých stromů.

K vzácným druhům patří vlčí mléko obrovské (Lycogala flavofuscum (Ehr.) Rost.)., jež má plodnice ve velikosti malé bramborové hlízy a ještě vzácnější jest vlčí mléko konické (Lycogala conicum Pers.), jehož droboučké plodničky 1,5 až 3 mm vysoké mají tvar konický.

VIII. Závitěnka proměnlivá — Trichia varia (Gmel.) Pers.

Plasmodium bílé. Sporangia 0,6 až 1 mm v průměru, tvaru kulatého, vejčitého aneb čihovitého, okrově aneb tmavě olivově zbarvená jsou seskupena ve velkých hustě stěsnaných koloniích. Jsou přisedlá, vzácněji velmi krátce stopkatá. Stěna sporangiální membranosní, bledě žlutá, pokrytá občas prstencovitými aneb jinak utvářenými ztlustlinami. Stopka 0,1 až 0,5 mm vysoká, 0,2 až 0,3 mm tlustá, černá, rýhovaná. Kapilicium jest utvořeno z nitek delších aneb kratších, **na obou stranách volných (elatery)**, to jest ke sporangiální stěně nepřipojených. Tyto „elatery" 3 až 5 mikronů široké jsou utvořené ze 2 závitů a vypadají jako články řetězu. Jsou na jedné straně více, na opačné méně vyvinuté. Konce těchto řetězů vybíhají ve špičatý hrot, jenž bývá občas zakřiven. Výtrusy jsou okrově žluté, jemně bradavčité, 11 až 16 mikronů v průměru, kulaté.

Závitěnka proměnlivá objevuje se na ztrouchnivělých pařezech aneb i uvnitř nich pozdě na podzim a po celou zimu.

IX. Polozávitěnka vosí — Hemitrichia Vesparium (Batsch.) Macbr.

Plasmodium nachově červené. Celková výška plodnic 1,3 až 2,5 mm. Plodničky (sporangia) 1 až 1,3 mm vysoké a 0,5 až 0,7 mm široké, kyjovitě aneb téměř cylindrické, stopkaté aneb přisedlé, shloučené a roztroušené, avšak tvořící velké kolonie, matné aneb lesklé, tmavě červené, červenavě hnědé aneb olivově černé. Stěna sporangiální sestává ze 2 vrstev, z nichž vnější přechází ve stopku, vnitřní obaluje kapilicium a výtrusy. Ta jest oranžově červeně zbarvena. Stopka membranosní, 0,2 až 1 mm vysoká, žebernatá a rugosní: neobsahuje buňky podobající se (silně zvětšeným) výtrusům, jež se často vyskytují ve stopkách vlněnek. Kapilicium červené aneb oranžově červené jest utvořeno z dlouhých, oranžově červených nitek, 5 až 6 mikronů tlustých, pokrytých 3 až 5 pravidelnými závity, jež jsou opět více či méně hustě poseté ostny 2 až 5 mikronů dlouhými. Jeden konec nitek jest připojen ke sporangiální stěně, druhý volný a hrotovitě zašpičatělý, před hrotem dosti zduřelý. Občas 6 až 12 plodniček má společnou, srostlou stopku. Nitky vlášení bývají vzácně větvené. Výtrusy bledě oranžově červené, kulaté, bradavčité, 10 až 11 mikronů v průměru.

X. Vlněnka nící — Arcyria nutans (Bull.) Grev.

Plasmodium vodnatě bílé. Sporangia 1,5 až 2 mm vysoká, 0,3 až 0,5 mm široká, stopkatá, válcovitá, hromadná, zbarvená žlutě, krémově, vzácněji kožově. Stěna sporangiální membranosní. Horní část plodnice spočívá na kalíšku, jenž jest prodloužen ve stopku. Kalíšek blanitý, na vnitřní straně

síťnatý aneb vrásčitý, vzácněji ostnitý. Stopka kožově zbarvená, krátká aneb dlouhá, slabá, rourkovitá, vyplněná velkými buňkami, podobajícími se výtrusům (tzv. zveličelé výtrusy ve stopce, jež jsou charakteristickým znakem některých hlenek, obzvláště vlněnek). Kapilicium (vlášení) velice elastické a jest utvořené z bledě žlutých oblých aneb občas zploštělých nitek, 3 až 5 mikronů tlustých. Kapilicium není na kalíšku připojeno a lehce se odpojuje, v dospělosti se velice natahuje až na 12 i více milimetrů, a svou tíhou se kloní obloukem dolů. Odtud pojmenování „níčí". Nitky kapiliciové jsou obloukatě větvené a poseté velmi hustě ostrými ostny, jež tvoří jakoby nepravidelné závity kol dokola nitek. Sem tam najdeme na nitkách také polokroužky aneb krátké linky. Konce nitek jsou připojeny ke stěně sporangiální a jen vzácně shledáme volné konce tvaru kyjovitého. Stěna sporangiální bývá občas hustě tečkována. Tečky jsou spojené velmi jemnými linkami, čímž povstává síť z hranatých ok. Po rozrušení stěn a vypadnutí kapilicia zbývají na substrátu prázdné kalíšky. Výtrusy bledě žluté, kulaté, téměř hladké aneb s několika roztroušenými bradavkami, 6 až 8 mikronů v průměru.

Tato hlenka se objevuje hojně na trouchnivých pařezech v letních měsících.

Sbírejte hlenky

a posílejte je nám k určení. Budete míti radost z objevů a přispějete k poznání naší mykologické flóry.

22. XI. 1960.

b) Výzkum a pozorování hub v ČSSR

Dr. Evžen Wichanský:

Zvoneček spáleništní (Geopyxis carbonaria Alb. Schw.) a několik slov o houbách vyskytujících se na spáleništích.

Д-р Евгений Виханский: **Geopyxis carbonaria Alb. Schw. и несколько слов о грибах на пожарищах.**

Dr. Eugene Wichansky: **Geopyxis carbonaria Alb. Schw. and a few words on mushrooms growing on fire places.**

Kdežto rostliny si pomocí zeleného barviva (chlorophylu) vyrábějí samostatně látky, jež ke své existenci, tedy k výživě a ke stavbě plodnic potřebují, nemohou houby si tyto látky vyráběti, ježto nemají zeleného barviva a jsou odkázány na výživné látky organické připravené rostlinami, a to v podobě látek živých či mrtvých (setlelých). Ačkoliv uhlí obsahuje velmi spoře látky výživné, přece i ty stačí k výživě některých hub, jež se k existenci na tomto substrátu přizpůsobily. K nejběžnějším houbám, jež se vyskytují na starých spáleništích, patří především vřeckatá houba: zvoneček spáleništní, jehož vyobrazení a popis uvádím.

Apothecium v mládí kulaté, v dospělosti pohárkovité 0,5 až 2,5 cm v průměru, rovně uťaté, na okraji světle plstnatě lemované a zoubkované, zevně okrově žlutavé s theciem (částí plodnou) světle hnědým až cihlově zbarveným, dole v krátkou anebo delší stopku sta-

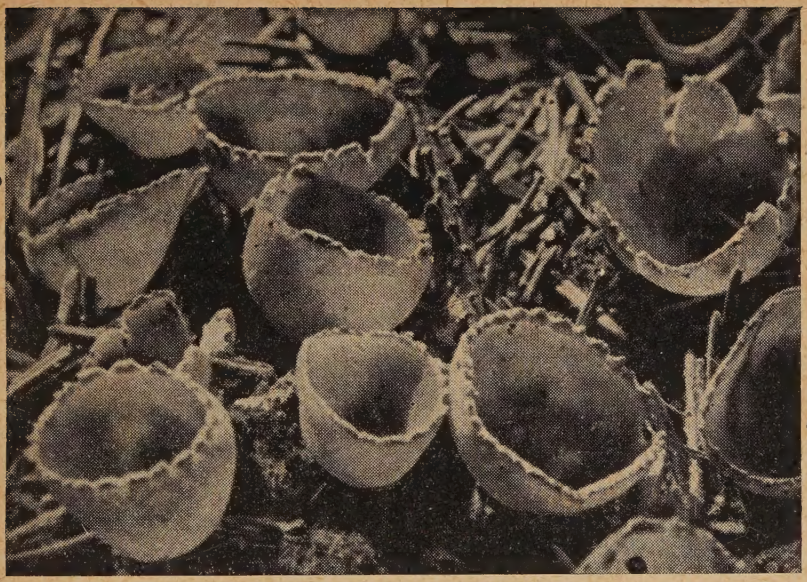

Obr. 3. Zvoneček spáleništní — Geopyxis carbonaria ALB. SCHW. Sbíral Dr. E. Wichanský na Karlštejně 22. V. 1960. Foto: inž. K. Kunc.

žené. Plodnice jsou ve stáří miskovité a v několik cípů roztržené. Stopka až 1 cm dlouhá a asi 1—2 mm tlustá, bledá, tuhá, zevně bíle plsnatá. Vřecka až 250 mikronů vysoká a až 8 mikronů tlustá, válcovitá, nahoře tupá, s 8 výtrusy elipsoidními bez olejnatých tělísek 12 až 15 mikronu velkými. Parafysy sporé, nitkovité, nahoře trochu ztlustělé, jodem se nebarvící.

Vyskytuje se v jarních měsících na starých spáleništích v ohromném množství pohromadě a plodnice pokrývají široké plochy. Plodnice jsou obvykle dosti hluboko v zemi ponořené.

Z hub stopkovýtrusých vyskytují se tyto houby na spáleništích: penízovka tmavá (Collybia atrata Fr. sensu Schaeffer), penízovka spáleništní (Collybia ambusta Fr.), kalichovka spáleništní (Omphalia carbonaria Vel.), kalichovka Postova (Omphalia Postii (Fr.) Karst.), helmovka spáleništní (Mycena maura Kühner), helmovka uhlomilná (Mycena uracea Pearson), trávnička spáleništní (Leptonia hypopolia Romagn.), plaménka spáleništní (Flammula carbonaria Fr.), čepičatka Rickenova (Galera Rickeni Schaeff.), čepičatka hranatovýtrusá (Galera hexagonospora Métrod), líškovec spáleništní (Geopetalum carbonarium Fr.), slzivka spáleništní (Hebeloma anthracophilum Maire), hnojník hrubobradavčitý (Coprinus phlyctido-

sporus Romag.), hnojník uhlolupenný (Coprinus gonophyllus Quél.).

Z hub vřeckatých vyskytují se na spáleništích: Řasnatka fialová (Plicaria violacea Pers.), 2 řasnatičky: Plicariella trachycarpa a P. leiocarpa, 2 ohnivky: Pyronema omphalodes a P. dispersum, jehnědka spáleništní (Ciboria carbonaria), 3 druhy kosmatek: Lachnea melaloma, L. intermedia a L. barbata, barlea ploníková (Barlaea Polytrichi), humarie spáleništní (Humaria combusta Vel.) a mnoho jiných drobných houbiček.

24. VI. 1960.

Dr. Evžen Wichanský:

Zvoneček pohárový — Geopyxis Craterium Schw.

Д-р Евгений Виханский: **Geopyxis Craterium Schw.**

Zvoneček pohárový patří k našim velkým houbám vřeckatým z řady hub kustřebkovitých Pezizales. Jest houbou časného jara. Vyskytuje se již v březnu a dubnu a jen vzácně najdeme ojedinělé plodnice této houby ještě začátkem května.

Plodnice až 7 cm vysoká, stopkatá, až 4 cm široká, pohárkovitá.

Apothecium pružné, kožovité konsistence, 1 až 2 mm tlusté, tvaru pohárkovitého, baňkovitého neb číškovitého, vně tmavě hnědé až šedohnědé s oděním plsťovitým, s okrajem ve stáří nepravidelně zoubkovaným a zprohýbaným. Thecium sytě černé, mastně lesklé. Stopka 1 až 3 cm dlouhá a 5 až 7 mm široká, černá, obvykle zploštělá, podélně zvraskalá. Mycelium tvoří černé, plsťovité povlaky na substrátu.

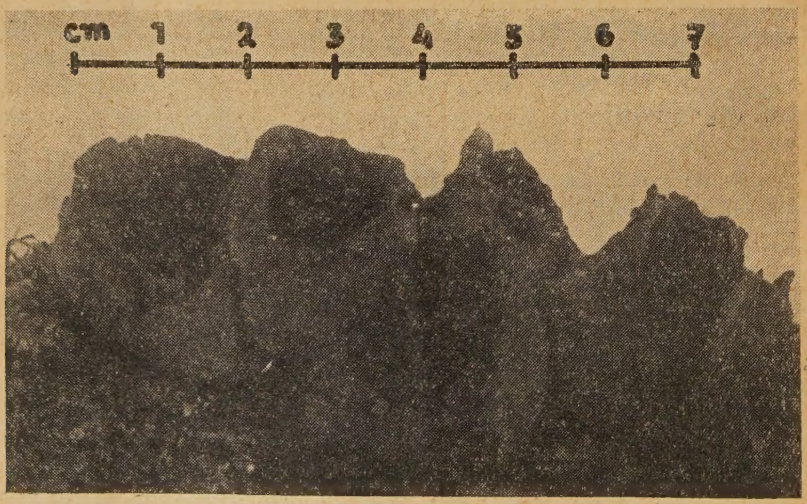

Obr. 4. Zvoneček pohárový — Geopyxis Craterium SCHW.
Nalezl v Malé Chuchli 2. V. 1960 Dr. E. Wichanský. Foto: inž. K. Kunc.

Vřecka až 500×13 μ s 8 výtrusy v jedné řadě uloženými. Parafysy nitkovité, 2 μ silné. Výtrusy bezbarvé, hladké, válcovitě elipsoidní 28—32×12 až 13 μ bez olejnatých tělísek.

Zvoneček pohárkový objevuje se obvykle v četných plodnicích při zemi na zetlelých kořenech různých listnatých živých stromů (jilm. habr, akát, líska, dřín) aneb poblíž těchto stromů na větvičkách v zemi ponořených. Svým časným výskytem, tmavým zbarvením plodnic, jež jsou často až do poloviny pohárku v zemi ponořeny aneb mezi setlelým listím ukryty, uniká pozornosti mykologů. U nás jest zvoneček znám jen ze skrovného počtu lokalit, na nichž byla tato houba nalezena. Z těchto lokalit 4 jsou zaznamenány z Čech, a to: Praha — Kinského sady a Hvězda, Chuchle, Radotín a 3 na Moravě: Mouchnice, Moravský Písek a Kuřimská hora u Kuřimě.

Kdo zná místo, kde tato houba roste, nachází ji na stejném stanovišti každoročně ve více aneb méně četných plodnicích. Nacházím tuto houbu již řadu let každoročně v Kinského sadech v Praze a v Malé Chuchli na několika místech a pod různými stromy.

O nálezu této houby kromě Velenovského referoval R. Benda z ČČH XXVII: 7, 1950 a o nálezech na Moravě Dr. F. Šmarda, Česká Mykologie, únor 1953, str. 29.

Dr. Evžen Wichanský:

Penízovka borová hořká — Collybia tenacella ss. Schroet. (Pseudohiatula tenacella Singer).

Д-р Евгений Виханский: Сосновый горький гриб — **Collybia tenacella Schroet (Pseudohiatula tenacella Singer).**

Penízovky rostoucí na borových a smrkových šiškách byly doposud v cizích i našich popisech nesprávně popisovány a zaměňovány. Teprve v posledních letech bylo vneseno více světla do této skupiny penízovek, ač i dnes ještě nejsou popisy světových mykologů docela shodné. V tomto článku přináším popis penízovky borové hořké, jež jest již světovými mykology (Schroeter, Kuehner a Romagnesi, Singer, Moser) souhlasně popisována a již jsem mohl také bezpečně určit podle plodnic, jež jsem sbíral na vrchu Klapice nad Radotínem.

Klobouk šedavě aneb sazově hnědý, obvykle se světlejším temenem, slabě hygrofánní, 8 až 15 mm v průměru, v dospělosti téměř ploše rozložený. Třeň až 6 cm dlouhý a 1,5 až 2 mm tlustý, válcovitý, kaštanově aneb sazově hnědý, nahoře pod kloboukem bělavý, rourkovitý, prodloužený v dlouhý, tenký, vlášením pokrytý provazec, jenž vyrůstá ze zetlelé, pod zemí ukryté šišky borové a podle hloubky, v níž jest šiška v zemi ukryta, více či méně dlouhý.

Lupeny bělavé s šedavým nádechem, břichaté, u třeně volné a zaoblené, dosti tlusté. Cystidy nad ostřím vyniklé, dosti četné, dobře zřetelné, téměř hyalinní, šidlovité, 18 až 33 μ vysoké s basí 6 až 9 μ širokou. Basidie tetrasporické, hustě inkrustované. Výtrusy 4—6×2,5—3 μ (podle Kuehnera Romahnesiho) 6—7,5×2,5—3,2—(3,5). Odění klobouku většinou z hyf velmi dlouhých bez přehrádek asi 7,5—9 μ v prům., porůznu zprohýbaných, na špičce trochu zúžených a zakulacených.

Tato penízovka se dá makroskopicky určiti podle šedosazově hnědého klobouku a význačné hořké chuti.

Sbíral jsem tuto penízovku na vrchu „Klapice“ nad Radotínem 8. V. 1960. Rostla ve společnosti penízovky borové sladké Pseudohiatula stephanocystis Singer.

31. V. 1960.

Božena Sládečková:

Neobvykle veliký chřapáč.

V době naší výstavy (11. X. 1960) vydala jsem se do lesů za St. Boleslav, abych donesla čerstvé houby. Úlovek byl slušný, mezi jiným hřib kaštanový — Gyroporus castaneus (Bull. ex Fr.) Quél., veliká strmělka bělostná — Clitocybe candida BRES., ale nejvíce jsem si cenila krásného chřapáče kadeřavého — Helvella crispa SCOP.

Vystupujíc z lesa na silnici k Hlavenci, spatřila jsem osobní auto a nedaleko něho v trávě na svahu příkopu se něco bělalo. Byly to dva veliké chřapáče kadeřavé, ale přeražené. Asi někdo z neznalosti je zkazil. Sebrala jsem je, daly se ještě dobře upotřebiti. Opodál ve vysoké trávě nalezla jsem ještě dva exempláře zcela neporušené. Ty jsem pečlivě zabalila a donesla do výstavy. Byly to plodnice asi 15 cm vysoké, dvojnásobné velikosti než normálně, krásně bílé, mladé.

Smrž obecná — Morchella esculenta (L. ex Fr.) Pers.

Jedna z nejznámějších a nejvíce ceněných našich jarních hub mírného pásu sev. polokoule, v mládí tmavší, později spíše hnědavá s kloboukem původně kulovitým, často však i trochu do špičky, s jamkami rovněž kulovitými, spíše menší velikosti, jen výjimečně i velikého vzrůstu. Na slunci nabíhá do žluta a tvoří formu žlutou, na zvlášť vhodné půdě v některých krajích (hojně např. v Praze

Obr. 5. Smrž obojetný — Morchella hybrida (SOW.) PERS. Jedlý. Foto: inž. K. Kunc.

a okolí) tvoří formu velikou se širokými jamkami, tj. smrž přerostlou čili nahlodanou M. praerosa Krombh.

Smrž obecná je houbou časně jarní, rostoucí v dubnu a v první polovici května (podle počasí) všude u nás v hájích, sadech, návsích apod.

Stručný popis: Klobouk 3—5—7 cm v průměru, kulovitý i vejčitý — až do formy zašpičatělá (conicoides Sm.), v mládí tmavě, ve stáří okrově žemlový, u typické formy poměrně pravidelný, s okrouhlými, téměř pravidelnými jamkami. Křehký třeň 3—5 cm dlouhý, bělavý, jemně pýřivý, obyčejně dolů

Obr. 6. Smrž špičatý — Morchella conica PERS. Jedlý.
Sbíral E. Borovský v Čakovicích, duben 1958. Foto: inž. K. Kunc.

ztlustlý, dutý s jamkami na povrchu. Výtrusy kulovité, elipsoidní, bezbarvé, 18—20 μ. Vřecka po 4—8 výtrusech. Ve všech svých formách velmi hojný (I b) druh. Saprofyt 5. stupně.

Typická forma je ovšem dosti řídká, spíše se vyskytuje u nás forma: smrž přerostlá — M. praerosa Krombh., jež mívá ovšem také na klobouku špičku (M. praerosa conicoides Sm.), jako forma typická. Zcela vzácná je forma: smrž lahodná — M. deliciosa L., jež má klobouk protáhlý. Příbuzná je také dosti řídká smrž žlutá — M. flava Fr. (fulva Berd.). Stěhovavá smrž nejmenší — M. minima Sm., jež má jednou tvar smrže obecné typické, jindy podobný tvar smrže přerostlé. Jest dávno houba trhová, na trzích hledaná. Houba nehnijící, nečervivá, jakost (chuťové i užitkové hodnoty I. A třídy).

Smrž obecnou se všemi formami znali staří Čechové již za Clareta; pojmenovali po ní mnohá místa u nás: Smržov, Smržovice aj. Psal o ní Krombholz, Opitz, Presl, Čelakovský, Bernard, Bezděk, Bayer ve své Botanice. V ČČsH (MSb) je o ní psáno mnohokrát.

Smrže nespařujeme před upotřebením, neboť neobsahují jedovatou kyselinu helvelovou. Spařujeme však ucháče.

Smrž obecnou znám od mládí. Do poradny je nám posílána velmi často z mnoha stran. Rostla i v naší zahradě. Možnosti upotřebení v kuchyni jsou velmi různé. Dr. F. Smotlacha: Atlas hub (II. díl).

*) Smotlacha užíval ta smrž („Praha město věží a smrží"), podle nových Pravidel jazyka českého je smrž rodu mužského. (Psáno v r. 1952.)

Helmovka nakloněná — Mycena inclinata Fries.

Д-р Франтишек Смотлаха: **Mycena inclinata Fries.**

Mnohdy již časně na jaře, jindy zase až pozdě na podzim — což znamená též mírnou zimu — setkáváme se v našich lesích listnatých s často bohatými, jedním směrem nakloněnými úhlednými trsy jedlé houby, **helmovky nakloněné**, vyrůstajícími z jednoho středu. Ač jinak jsme zvyklí helmovky sbírat spíše jednotlivě, zde jsme překvapeni, neboť vidíme je tu ve velkém svazku. Inclinatus = nakloněný. Soudím, že tu jde též o naklonění celého trsu, které je trvalým znakem.

Stručný popis: Chumáč plodniček helmovky nakloněné tvoří trs. Klobouk hnědý, v mládí kulovitě helmovkovitý, tj. trochu konický, s okrajem ozubeným, potom zvoncovitý, konečně i uprostřed shora

Obr. 7. Helmovka nakloněná — Mycena inclinata FRIES. Jedlá. Kreslil inž. Miroslav Smotlacha.

vtisklý, 1—2—3 cm široký. Okraj jeho je dlouze rýžkatý (průsvitný). Třeň 6—10 cm dlouhý, vláknitě stavěný, na špičce rýžkatý, od počátku hromadně na jednu stranu nakloněný, bělavý, nebo hnědavý, později zažloutlý a na spodu načervenalý. Lupeny přirostlé, bílé, na spodu modrošedé. Výtrusy 8—12/6—8. Houba jedlá, dobrá (III. A třídy, avšak dosti vzácná II).

Letní a podzimní podeštný saprofyt 2.—3. stupně. Doporučuji ji sbírat a ukazuji na všech našich podzimních výstavách. R. 1952 rostla již koncem května. V naší literatuře byla dosud málo uváděna. Naše fotografie jsou vzaty z hub sbíraných r. 1944 pod listnáči lesů královéhradeckých. Roste i v nejbližším okolí Prahy. Znám ji ze Stromovky, kde jsem ji sbíral poprvé v r. 1906, z Hvězdy atd.

Psáno v r. 1952. Dr. F. Smotlacha: Atlas hub (II. díl).

Nález kotrče kadeřavé — Sparassis crispa (Wulf. ex Fr.) Fr.

Dne 24. srpna m. r. v lese u Horních Verneřovic, okres Broumov, našli krásnou plodnici kotrče kadeřavé Jindřich Prouza a Jiří Volhejn z Velkého Poříčí.

Houba byla nalezena u paty borovice a protože byla pro ně neznámá, dovezli ji v krabici domů a přišli mně nález ohlásiti. Hlava této plodnice měřila 40 cm × 35 cm, výška bez kmínku 21 cm, 13×10 cm, váha 4,60 kg. Plodnice byla vystavena v obchodě ZO ve Velkém Poříčí a v Hronově. Budila velkou pozornost. Fr. Prachař, člen ČsMS.

Obr. 8. Kotrč kadeřavá — Sparassis crispa (Wulf. ex Fr.) Fr.
Nalezli u Horních Verneřovic (okres Broumov) J. Prousa a J. Volhejn. Jedlá.
Foto: Fr. Prachař.

Václav Vojíř:

Ještě čechratka podvinutá.

Již mnoho bylo psáno o poživatelnosti či nepoživatelnosti čechratky podvinuté a přece stále ještě jsou spory o této otázce. Čechratka podvinutá je houba, která je, dobře uvařená neb usmažená, v každém případě houbou poživatelnou a je pouze věcí chuti jednotlivců, jak komu více či méně chutná. Někteří autoři prohlašují ji za houbu méně cennou. Nedotýkaje se její biologické hodnoty, chtěl bych vyjádřit svůj názor na tuto otázku. Já a celá moje rodina si této houby velmi vážíme, a to jak v polévce, tak i smažené a co hlavního, považujeme ji, naloženou v octě, za houbu výtečné jakosti. Vzhledem k tomu, že je poměrně málo sbírána, je možné nasbírati ji v době její hlavní vegetace velké množství a zajistiti si tak na zimu dostatečnou zásobu i v tom roce, kdy houby málo rostou. Mimochodem se ještě zmíním o bedle stydlivé. Nalezl jsem nedávno této houby několik mladých exemplářů v lese u Mnichovic a připravil jsem si z nich večeři, přidal jsem několik plodnic klouzku obecného. Připomínám, že přidávám vždy ke smaženým houbám trochu polévkového koření „Vitany". Jídlo s bedlou stydlivou bylo velmi chutné a doporučuji ji vřele každému. Tím ovšem nepopírám, že bedla obzvláště vysoká je výtečná obalovaná a smažená jako řízek. Rozumí se ovšem, že je vždy třeba odřezávati její tuhé třeně.

Ing. Vojtěch Rimpel:

Které houby nekodexové doporučuji ke sběru.

Vyhláškou ministerstva zdravotnictví z roku 1950 č. 586 bylo dovoleno prodávat 64 druhů hub. Přidávám k nim další a připojuji Smotlachovu stupnici chuti, jedlosti a užitkové hodnoty. Začínám proto s číslem 65!

Houby vřeckaté, Ascomycetes

65 kališník obecný, Acetabula vulgaris Fuck IIA, 66. ucháč obecný, Gyromitra esculenta Pers ex Fries IC jen na sušení, 67. ucháč obrovský, Gyromitra gigas Krombholz IA, 68. destice chřapáčová, Discina ancilis Pers IB, 69. chřapáč kadeřavý, Helvella crispa Scop. IA.

Houby nahoplodné, Aphyllophorales

70. stroček trubkovitý, Craterellus cornucopoides Linné ex Fr. IC, 71. choroš sírový, Polyporus sulphureus Bull. ex Fr. IC.

Houby krytoplodé, Agaricales

72. klouzek kravský, Suillus bovinus (L. ex Fr.) Kuntze IIA, 73. loupák slizký, Suillus aeruginascens (Secr) Sbnll. IIC, 74. hřibovec dutonohý, Boletinus cavipes (Opat.) Kalchbr. IIA, 75. poddoubník babka, Xerocomus chrysenteron (Bull. ex Fr.) IIC, 76. hřib plavý, Boletus impolitus Fr. IB, 77. čechratka podvinutá, Paxillus involutus Batsch IC, 78. slizák slizký, Gomphidius viscidus Linné IIA, 79. plžatka modřínová, Limacium lucorum Kalchbr. IIA, 80. plžatka mrazová, Limacium hypothejum Fr. IB, 81. plžatka holubinková, Limacium russula Fr. IIA, 82. holubinka mandlová, Russula vesca Fr. IA, 83. holubinka namodralá, Russula cyanoxantha Schf. IA, 84. holubinka nazelenalá, Russula virescens Schf. IB, 85. holubinka celokrajná, Russula integra Fr. IIA, 86. bukovka, Russula heterophylla Fr. IA, 87. šafránka zlatá, Russula auratha With. IB, 88. holubinka olivová, Russula olivacea Schf. IC, 89. pe-

nízovka dubová, Collybia dryophilla Bull. IIA, 90. penízovka vřetenonohá, Collybia fusipes Bull. IC, 91. strmělka mlženka, Clitocybe nebularis Batsch IIA, 92. masák čili růžovka, Amanita rubescens Pers. IB, 93. závojenka štítová, Entoloma clypeatum L IB, 94. šupinovka ranná, Pholiota praecox Pers. IIA, 95. pahřib náramkovcový, Phlegmacium praestans Cordier IIA, 96. pahřib různý, Phlegmacium varium Schf. IIA, 97. třepenitka maková, Nematoloma capnoides (Fr.) Karsten IIC, 98. hník obecný, Coprinus comatus Fl. D. IC.

Břichatkovité, Gastromycetes

99. pýchavka obecná, Lycoperdon perlatum Pers. IIA, 100. pýchavka obrovská čili vatovec, Lycoperdon giganteum Batsch IA.

Viz též Dr. F. Smotlacha: Klasifikace hub podle jejich užitkové hodnoty — Mykologický sborník, r. 1957, str. 63.

* * *

Hlíva jako minutka. V neděli 6. listopadu 1960 jsem našla v Jílovišti na ořechu nedaleko státní silnice veliký trs hlívy ústřičné. Mimo obvyklejší způsoby přípravy jsem několik plodnic vyzkoušela i jako minutku. Celou plodnici jsem obalila v mouce a na rozpáleném oleji zprudka opekla po obou stranách, a to vždy asi po dobu 3—4 minut. Teprve hotové jídlo jsem osolila. Celá příprava trvá nejvýš 10 minut a houba je ihned měkká a velmi chutná. Protože jinak úprava hlívy je velmi zdlouhavá a zabere často až tři čtvrti hodiny času a ještě se zdá někomu plodnice tuhá, doporučuji tuto přípravu jako nejvhodnější. Velmi chutné jsou i bedly tímto způsobem připravené.

R. Nešporová

Hlívu (Pleurotus ostreatus Fr.), podle tohoto receptu jsme si během letošního listopadu několikrát upravili a jedli jsme ji všichni, i sedmiletý Radim, s velkou chutí. Připomíná minutku z jemného masa. Lze ji doplnit tatarskou omáčkou nebo hořčicí, případně jemně nakrájenou cibulkou. Jako příloha se podávají opečené brambůrky. Je to skutečně jídlo pro labužníky.

Dr. M. Pulec

d) Houby škodlivé a jedovaté

MUDr. Josef Chmelíček,

Otrava strmělkou potůčkovou.

Д-р мед. Иосиф Хмеличек: **Отравление говорушкой Clitocybe.**

J. Chmelíček: **Poisoning by a Clitocybe fungus.**

Když mykologové nemohou nebo nechtějí určovat houby, které způsobily otravu, pomáhají si tak, že třeba celou skupinu hub označí za podezřelou a nedoporučují sběr z té skupiny. Tak na příklad bylo by škoda času vysvětlovat lidovým houbařům, které z bílých strmělek jsou jedovaté. Zavrhneme všechny bílé nebo bělavé strmělky a nestane se veliká chyba. Jsou sice mezi nimi některé jedlé, jako na příklad strmělka bělostná, Clitocybe candida Bres, strmělka běloskvoucí, Clitocybe candicans Pers, ale i ty jsou chuti podřadné, málokdo je pro kuchyň sbírá. Kdyby byli naši houbaři sbírali bílé strmělky, muselo by se i u nás poznat, že jsou mezi nimi jedovaté. To je poznatek nedávné doby.

Jedovaté strmělky jsou vosková, Clitocybe cerussata (Fr.) Qu, listomilná, Cl. phylophyla (Sow. ex Fr.), Qu. jehlicomilná, Cl. pithiophyla (Secr.) Gill., u Velenovského je to nivalis, zbělená čili odbarvená je Cl. dealbata (Sow. ex Fr.) Gill., potůčková je Cl. rivulosa (Pers. ex Fr.) Quél. Jiná česká jména str. potůčkové jsou rýžkovaná, trávní, venkovská.

Smotlachovi dalo 25 roků práce, než našel pravého viníka otrav „podtrnkami". Pravého viníka otrav záměnou se špičkami nezjistil, ale označil za podezřelé zvonovky, závojenky a vláknice, mezi nimiž jsou opravdu jedovaté a špičce podobné.

Sběratelé špiček museli být lidé neopatrní, když místo špiček sbírali jedovaté houby. Zdá se, že si všímali jen barvy a velikosti klobouku, že lu-

Obr. 9. Špička obecná — Marasmius oreades (Bolt. ex Fr.) Jedlá.
Kreslil inž. Miroslav Smotlacha.

peny neprohlíželi. Popisy lidí, kteří otravu oznamovali, byly tak kusé a neurčité, že jedovaté houby se mohly jen zdaleka odhadovat, ne určovat, když nikdy neposlali houby k nahlédnutí.

Barvou a velikostí se špičce trávní podobají stovky hub a jsou to většinou houby neškodné, jako na příklad kalichovky, helmovky, penízovky, jiné špičky, kržatky, lysivky, mrvele a zvonovky. Otravy zvonovkami byly líčeny tak nevinně, že by se hodily jako projímadlo při zácpě.

Po několik roků jsme prohlíželi zahradu, ve které byly nalezeny „špičky", které vyvolaly otravu. Marně byly hledány závojenky a vláknice. Otrava se nemohla stát ani závojenkami, ani vláknicemi. Rostly tam sice kromě špiček i strmělky, ale mezi těmi nikdo by nehledal jedovaté. Mezi růžemi se našly čechratky podvinuté, všechno nejedovaté houby. Tehdy nikdo netušil, že by mezi bělavými strmělkami mohly být houby jedovaté. I nejjedovatější strmělka potůčková, Clitocybe rivulosa (Pers. ex Fr.) Quél., unikla pozornosti Rickenově, Macků, Velenovskému, Smotlachovi a Veselému. První na její jedovatost upozornil Pilát roku 1952, potom Herink, Moser a Hennig.

Smrž obecný — Morchella esculenta (L. ex FR.) PERS. Foto: inž. K. Kunc.

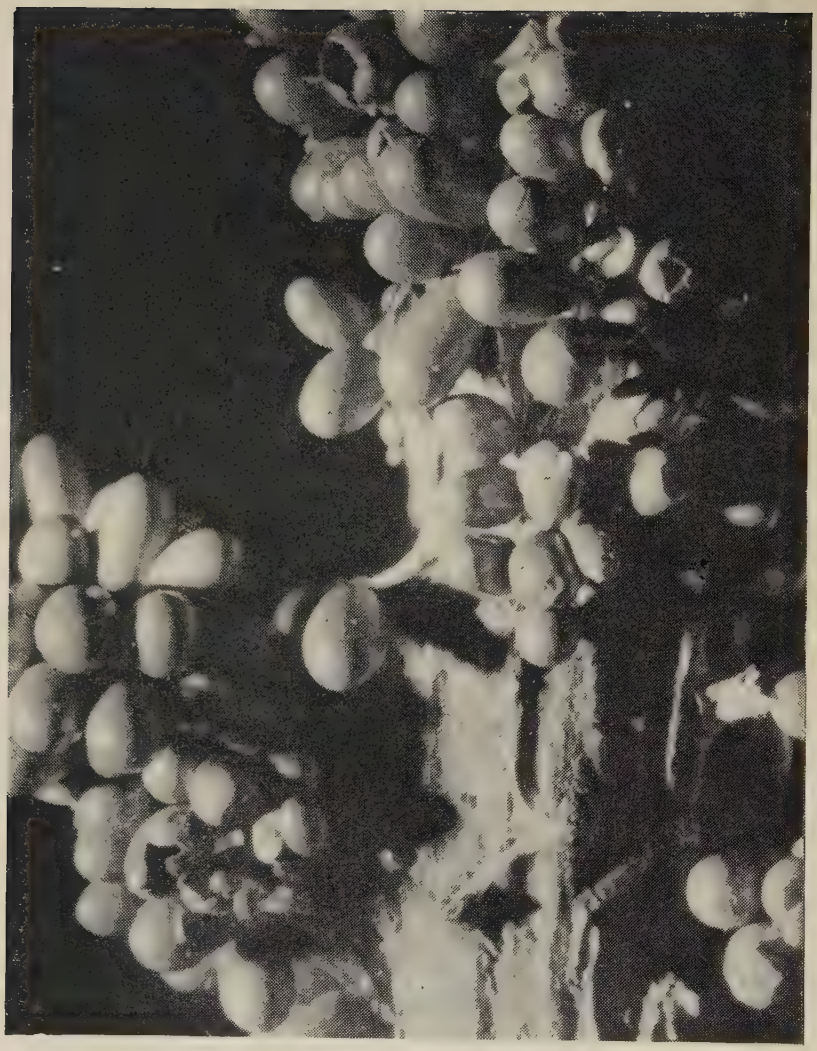

Leocarpus fragilis (Dicks.) Rost. — Vejcovitka křehká
Sbíral Dr. E. Wichanský. Foto: inž. K. Kunc.

Kdo zvedne místo špičky trávní závojenku, musí uvidět pod kloboukem lupeny jiné barvy než u špiček. Špičky nemají lupeny nikdy narůžovělé. Před zvednutím, když není vidět barvu lupenů, může být omyl. Zrovna tak musí každý vidět, kdo zvedne kteroukoliv vyspělou vláknici, že má lupeny hnědé. Ale vláknice se mohou poznat ještě před zvednutím a bez prohlížení lupenů. Mívají klobouk natrhlý. A pak na jaře roste vláknic velmi málo. Od dubna roste vláknice drsná čili hrbolatá. Inocybe scabela Fr., která má klobouk chumáčovitě plstnatý a potom odstále šupinatý. Od května roste vláknice plsťovitá, čili potrhaná nebo hřebenitá, Inocybe lacera Fr., s kloboukem ve stáří zřetelně potrhaným. Od června roste nebezpečně jedovatá vláknice začervenalá, ale ta má v mládí klobouk bílý, ve stáří zbarvený jako cihly. Ostatní vláknice rostou později v létě, ale to již málokdo špičky sbírá, protože v dostatečném množství rostou houby větší a chutné.

Strmělky potůčkové začínají u nás růst v druhé polovině června. Rostou všude v trávě tak jako špičky, na okrajích polních cest, silnic, na lukách, na pastvinách, v zahradách a jen zřídka v jehličnatých lesích. V mládí mají klobouk klenutý, potom mírně stlačený, pod bělavým ojíněním masově nahnědlý. Bílé lupeny jsou malo sbíhavé, třeň plný, nikdy dutý a nikdy tak pružný jako u špiček.

Povím určitý případ: Lékařce na očním oddělení přinesli pacienti při procházce po zahrádce špičky trávní. Lékařka je dala připravit, kuchařka ochutnala, byly velmi dobré. Většinu špiček snědla lékařka. Ještě nikdy si tak na houbách nepochutnala, jako na těchto „špičkách". Ale za dvacet minut pocítila bolesti v žaludku, oči slzely, byly větší zrakové poruchy a pocení. Poznala otravu a dala si vyprázdnit žaludek. Brzy bylo dobře. Kuchařka, která houby jen málo ochutnávala, nepocítila tak veliké bolesti. U obou nebyla náchylnost k zvracení. Stalo se v červenci.

Kdyby byly rostly v zahradě vláknice, mohla by se na ně svalit vina již podle příznaků otravy. Ale otrava vláknicemi je vyloučena. Je vyloučeno i podezření na nějaké závojenky. Zahrada byla po několik roků prohlížena, nic tam jiného kromě špiček nerostlo než malé strmělky a jen dva — tři kusy čechratky podvinuté mezi růžovými keři.

Když jsem dostal po několika letech do rukou knihu Handbuch für Pilzfreunde od Michaela Henniga, byl jsem při listování překvapen, že na obrázku č. 89 byly tři křížky u strmělky potůčkové. Tři křížky nemá ani závojenka olovová, ani vláknice začervenalá, tak jako je má strmělka potůčková, Clitocybe rivulosa Fr. ex Pers. 1801. To byla ona strmělka, která rostla v trávě jako špičky. Pamatuji se na ni dobře. Nikdy bych ji nebyl pokládal ani za jedovatou, natož za prudce jedovatou. Je tam pěkně vyobrazena, vyloučena je otrava strmělkou zbělenou, Cl. dealbata (Sow. ex Fr.) Gill., také silně jedovatou.

Hennig o ní píše, že se nachází od července do října na travnatých místech, na svazích i okrajích cest v tlupách. Otrava se projevuje za půl hodiny po jídle slinotokem, silným pocením, slzotokem, poruchami ve vidění, žádné omámení, jasné vědomí, bez zvracení a bez průjmů. Třeba rychle vyprázdnit žaludek a střeva. Dávejme pozor při sbírání špiček a mechovek.

V Mykologickém sborníku jsem našel v 10/36 článek inženýra Rudolfa Vojtíška „Houby méně známé". Mezi nimi je strmělka trávní (rivulosa), na podzim velmi hojná. Rostla výhradně mimo les, vždy na trávníku na návsích, v příkopech, pospolitě, takřka trsnatě. Klobouk 4—6 cm má okraj málo podvinutý, trochu vlnitý a jakoby bíle nalakovaný, hnědý. O jedovatosti ani zmínka, ani o jedlosti.

Pěkně ji popisuje dr. Pilát v Klíči na str. 129. Roste od srpna do listopadu na okrajích silnic, polí, na pastvinách, lukách, v zahradách, vzácně v jeh-

ličnatých lesích. Hojná. Obsahuje muskarin. Lupeny v porovnání se špičkou jsou husté a tenké.

Moser ve svém klíči popisuje ji stejně. Je na stejném čísle se strmělkou zbělenou čili odbarvenou, dealbata.

Singer zdůrazňuje lupeny málo sbíhající, klobouk zbarvený jako bílá káva. Výtrusy menší než 6 mikronů.

V uvedené zahradě dnes nenajdeme ani špičky, ani strmělky. Bylo tam stavěno. Bude dále pozorována po stránce mykologické.

Josef Chmelíček:

Revise hodnoty katmanky pošvaté.

Houbaři se někdy neshodnou, která houba je lepší a která horší, ba někdy ani která je jedlá nebo nejedlá. O katmance pošvaté, Amanita vaginata (Bull. ex Fr), Quél., jsou rozdílná mínění v literatuře staré a nové.

Ve veškeré starší literatuře jak německé, tak švýcarské, rakouské i maďarské a české pokládá se pošvatka za houbu jedlou v rozdílné stupnici. Ricken psal, že lámavé maso je bez nápadné vůně a chuti. Macků a Velenovský napsali, že ve všech varietách je dobrou jedlou houbou. I Veselý napsal, že je jedlá, ale příliš vodnatá.

Kavina v atlase hub z roku 1926 napsal, že katmanka pošvatá je jedlá, ale nevyniká zvláštní chutí.

Smotlacha psal o pošvatce v knize „50 druhů hub", zařadil ji do III. stupnice jedlosti. Totéž bylo znovu opsáno do Mykologického sborníku v 35/140 a pošvatka ponechána ve III. stupnici jedlosti.

V Mykologickém sborníku bylo o pošvatce mnohokráte psáno. Lelek v 1/119 napsal, že mladé exempláře jsou něčím delikátním a již syrové lákají svou jemností. Kašpar podle 2/226 v nedostatku hub vařil pošvatku ve slané vodě, ochutnal a nic se mu nestalo. Potom ji sbíral a pochutnával si na ni v polévce. Za jedlou, ne ale za vynikající byla uznána Kolářikem v 7/122. Kučera v 15/78 napsal, že je jedlá, ale nevalně chutná. Melzer v 19/2 nic nenapsal o její jedlosti. Sak v 15/144 napsal, že pošvatka má více odrůd, z nichž dvě jsou bezcenné. Sobotka v 22/140 ji uznal za jedlou. Smotlacha v 27/139 ji zařadil do III. stupnice jedlosti. Růžovka je v I. stupnici, šedivka ve II. stupnici, pošvatka ve III. stupnici, kde je rovnocenná s ryzcem kravským a peprným, s límcovkou měděnkovou a kožnatkou skořicovou. Dr. Hlaváček v 31/74 napsal, že všechny odrůdy pošvatky jsou jedlé na všechen způsob přípravy, v jídle stravitelné a z muchomůrek nejchutnější. V 35/140 je opis z knihy „50 druhů hub", v 37/94 psal o ní Václav Chmelík, že je chuti přímo výtečné. Starou literaturu ukončíme míněním dra Alberta Piláta: Chutná houba, ale málo masitá a proto málo vydatná. Její nevýhodou je také křehkost, takže nesnáší dopravu.

Co praví nová literatura: Moser v knize Basidiomyceten II. Teil z r. 1955 rozeznává 7 odrůd, 4 jedlé, 3 nejedlé.

V knize Michael-Hennig, Handbuch für Pilzfreunde z roku 1958 na stránce 52 jsou vyjmenovány jedovaté houby prvního stupně a mezi nimi je pošvatka se značkou, která znamená: Nur nach besonderer Zubereitung essbar. Kromě toho je tam ještě poznámka: Roh genossen unbekömmlich. Tedy jedlá jen po zvláštní přípravě, syrová nepoživatelná.

Ale již v letech 1941 nebo 1942 psal o pošvatce profesor Heinrich Lohwag v Deutschen Blättern in Wien, že se pošvatka nemá jíst syrová. Mykolog Hennig mi ve zvláštním dopise napsal, že zatím není známo, jak veliké množství stačí, aby se dostavily nepříjemné následky.

Sám jsem jí nikdy nenašel tolik kusů, abych si ji mohl zvlášť samotnou upravit. Ty tři nebo čtyři kusy, které najdu, přidávám k jiným jedlým houbám a nic zvláštního nepozoruji. Ve velikém množství jsem ji našel v lesích mezi Třemi studněmi a Fryšavou, neměl jsem však možnost ji zkoušet. Blízký soused ze Tří studní ji zkoušel ve větším množství, ne však syrovou. Mnoho ji necenil.

Doporučuji, aby byla vyzkoušena v krajině, kde hojně roste. Domnívám se, že kdyby byla v syrovém stavu jedovatá, tak 4—5 kloboučků ještě nevyvolá otravu. Smotlacha snědl muchomůrku červenou, (mnohem masitější) bez následků. Potřebovali bychom tak pěkný článek jako napsal Bartoš o zvonovce jarní. Profesor Hennig sděluje mínění Lohwagovo, že i bedla vysoká (Lepiota procera) požita ve větším množství syrová, vyvolává nepříjemnosti.

Chceme-li dokazovat opak mínění některého mykologa, nesmíme přehánět opačné mínění. Přidal bych se k mínění Smotlachovu, že katmanka je horší než muchomůrka šedivka. Totéž tvrdí Dr. Vávra a jiní mykologové.

Sledujme katmanku dále!

* * *

Pozn. red.: Syrové houby zpravidla nepojídáme. Větší množství každé i jinak prvotřídní houby v syrovém stavu může vyvolat potíže žaludečního, nebo zažívacího traktu.

* * *

Na Písecko-vrážsku se katmanka jmenuje „pávice“.

e) Různé

Emanuel Kobrle:

Penízovka sametonohá — Flammulina velutipes (CURT. ex FR.) SINGER.

Penízovka sametonohá je velice vděčná houba, s kterou mám dobré zkušenosti, protože je stálým obyvatelem naší zahrádky v Kladně již během druhé světové války a po ní. Nejdříve se objevila na malém pařízku po kdouli, která v roce 1939 zmrzla, v dalších pak letech na pařezech dvou bříz, které jsme museli porazit, a to rostla dlouho na podzim. Před pěti lety porazili jsme další starou břízu, asi třicetiletou. Po roce začaly se objevovati na podzim na jejím pařezu i na špalcích, rozřezaných z jejího kmene, volně ležících, plodničky penízovky sametonohé. Od té doby sklízíme je pravidelně každým rokem. Nejdříve byly navrchu pařezu a nyní se stěhují dolů za korou a rostou i na zemi na kořenech. V roce 1959 objevily se hned v září a od té doby jsme ji až do mrazů v pozdním lednu pravidelně sbírali. 15. února 1960 byly na pařezu zmrzlé plodnice. Měli jsme tak od září do ledna stále čerstvé houby do polévek i omáček. (Fotografie je ze 7. ledna 1960 od p. J. Melče.)

Jinde v Kladně jsem ji nepozoroval. Zato ve druhé světové válce rostla u silnice ze Slaného k Třebíči na kmenu mladšího ořešáku asi metr vysoko. V roce 1958 jsem ji viděl růsti v Doksech u Máchova jezera v polovici listopadu na pařezu v sadu u nádraží.

Doplněk: Na témže pařezu v naší zahrádce rostla opět od září 1960 až do zámrazu o vánocích. Objevila se též v několika plodničkách na suchém pahýlu čilimníku odvislého (Citisus laburnum).

Obr. 11. Penízovka sametonohá — Flammulina velutipes (CURT. ex FR.) SINGER. Nalezl na pařezu břízy 7. I. 1960 E. Kobrle na Kladně. Jedlá. Foto: J. Melč.

J. a M. Poláčkovi:

Životnost křemenáče osikového.

Po několik let sledujeme naleziště křemenáče osikového. Jde o louku se skupinkou mladých osik. Vzdálenost k nejbližšímu smíšenému lesíku je asi 80 kroků. Kolem této skupinky osik a keřů vedla dříve polní cesta, nyní málo používaná, travou zarostlá.

Před několika lety se stalo z této louky pastviště. Tehdy jsme si řekli, že je po nalezišti a po křemenáčích, které vyrůstaly mezi osičkami a pod jejich okapem. Ale neměli jsme pravdu. Křemenáče rostou dále a nic jim nevadí, že celé naleziště je doslova roznášeno na kopytech skotu. Mezi osičkami, kam se krávy a telátka uchylují do stínu před žárem letního slunce, dosud

Obr. 10. Křemenáč březový — Leccinum testates-scabrum (SECR) SING. Jedlý — výborný. Méně obvyklou, velkou plodnici nalezl 10. 9. 1959 v Nesvačilech Lud. Hacker.

nalézáme pěkné křemenáče, i když z nich některé bývají vyvrácené anebo zpola zašlápnuté a zdeformované. U těchto znetvořených hub bylo zřejmé, že se poškozená místa nějak zacelila a houba ve svém růstu pokračovala.

Z toho můžeme usouditi, že životnost křemenáče osikového je značně veliká.

Julius Chládek:

Pančáci.

Mnozí čtenáři se zamyslí nad tímto záhadným názvem, tak jako dr. L. Hanuš z Teplice, kterému jsem se v jednom dopise na podzim 1959 zmínil o houbách-pančácích, a který se pak ve svém dopise mne tázal, co to je za houbu, tento pančák, je-li to hřib kaštanový či který? V písemnictví, které má on doma (mezi jiným také atlas hub I. díl dr. F. Smotlachy) nic bližšího o této houbě nenašel. Také já jsem nic nenašel o této houbě v malém kapesním atlasu hub (Zejbrdlík-Jedlička). Mohu proto podat o této houbě pouze vysvětlivky podle svých vlastních dosavadních zkušeností.

Toť v uvedeném dopise jsem se zmínil také o tom, že příbuzní, bydlící v Praze na Buďánkách, byli od června na letním bytě (1959), že žádné houby tam nerostly. V kraji, kde byli, jiná léta rostly hojně různé houby, tak na příkl. také masáci, jak tam říkají muchomůrkám růžovým, a ve velikém množství také pančáci, patrně hřiby kaštanové. Ovšem v suchém roce 1959 také nerostly. Jiná léta je tam rádi sbírali, obalovali a smažili celé hlavy, něco báječného! V roce 1959 však jen v představách.

Nevím, proč uvedená houba má být hřib kaštanový, snad proto, že se podobá barvou kloboučku zralému plodu kaštanu koňského, anebo že se též vyskytuje pod kaštanovými stromy. Sbíral jsem je kromě babek na naší bývalé zahradě na Buďánkách, kde jsme dříve též bydleli. Tam rostly tři veliké kaštany, které nám stínily byt, a pod těmito stromy rostl též uvedený hřib, snad právě ten kaštanový. Vedle uvedených stromů byly tam také duby a malé modříny. Z hub tam rostly též klouzky sličné, pestřec a pečárka ovčí. Též namodralé holubinky jsem tam nalézal.

Procetl jsem též Mykologický sborník a v ročníku 1957, č. 1—2 str. 13. při článku o mykologickém průzkumu teplické Doubravky jsem našel vyobrazení tohoto hřibu (dosud pokládaného za kaštanového), jak vyrůstá přímo ze smrkové šišky a tam se tento hřib jmenuje hřib hnědý — Boletus či Xerocomus badius Fr. Tento hřib se vyskytuje ve velkém množství ve smrkových lesích v okrese Žamberk, tj. v místech Bohousová, Záchlumí, Litice, Potštejn a okolí, kde jej tamní obyvatelé sbírají jako pančáky. Sám je rád sbírám nejen pro dobrou chuť, ale když houby poměrně slabě rostou, tak pančáci nezklamou a když projdeme les, máme košík plný. Mají klobouky až 10—15 cm v průměru. Nevzpomenu si nyní, kde jsem slyšel název také jako hřib kaštanový.

Vzpomínám si na svá klukovská léta. Měl jsem kamaráda, jehož otec byl také houbařem. Od tohoto kamaráda jsem pochytil všeobecné názvy hub. Jednomu hřibu říkal: „panskej hříbek" ale nepamatuji si jak tento hříbek vypadal a tak si myslím, zdali tento „pančák" nemá něco společného s tímto panským hřibem. To bylo v okrese Rychnov n. Kn., který s okresem Žamberk sousedí. Mohla by tu býti nějaká souvislost. Tehdy jsme byli ovšem školáci a nebrali jsme to tak vážně.

Tolik tedy o pančácích. Je to také jeden z lidových názvů hub, o kterých pojednává zajímavý článek M. Korandové pod názvem: „K lidovému houbařskému názvosloví" v Myk. sborníku XXXV, č. 1—4, str. 52 a sled.

Dr. Ladislav Hanuš:

Pančák — rozluštění záhady a doslov.

Na podzim 1959 přítel J. Chládek psal o „pančácích", houbách lidově tak nazvaných ve východních Čechách (v kraji kolem Žamberka). Tehdy však nevěděl přesně, na který botanický druh se název „pančák" vztahuje a jmenoval několik možností:

1. hřib hnědý — Boletus — Xerocomus badius, německy zvaný: Maronen-Röhrling, Maronenpilz (podle krásné hnědé barvy), Tannenpilz, Braunhäuptling, Kiefernpilz.

2. hřib kaštanový — Boletus či Gyroporus castaneus, něm. Kastanienpilz,

3. hřib panský (což by odpovídalo „pančáku") — Boletus edulis, bulbosus, náš hřib obecný, smrkový, něm.: Steinpilz, Edelpilz, Herrenpilz (tj. panský hřib!). V jedné něm. kapesní příručce je v popise uvedená barva: Kastanienbraun, tj. kaštanově hnědý, také rozličně podle stanoviště („auch verschieden je nach Standort").

Původně jsem měl za to, že lidoví houbaři ve východních Čechách (kdysi hraničící na německé sousedy) pojmenovali náš hřib obecný slovem: „pančák". Vždyť foneticky „zvukově" i kmenově je to nejbližší panskému hřibu, německý „Herrenpilz", čili jak se říká také lidově: panskej hřib — pančák.

Hřib hnědý je v některých krajích už méně známý a byl jsem překvapen, že v některých místech nebývá ani sbírán, ba že se do něho kope!

Z toho, co bylo zde uvedeno, bychom mohli usoudit, že pančák je tedy hřib panský podle něm. Herrenpilz, čili náš hřib obecný. Tento názor jsem také vyslovil v čilé korespondenci a rozpravě („diskusi"), která se rozvinula v redakci o tom, na kterou houbu se lidový název „pančák" vztahuje.

Všechny dosavadní úvahy o pančácích svědčí o tom, že dosud nebylo jasno, která houba je tím pančákem. Tolik bylo dosud jisto, že jde o hřibovitou houbu s hnědou hlavou. A přece jsme na konec mohli zjistit, jakou houbou je ten pančák.

Napovídá nám to jednak už obsah v příspěvku J. Chládka a dále příspěvek Čeňka Kramáře z Vysokého nad Jizerou v č. 8—10/1960, str. 158) k lidovým názvům hub. K bodu 4. uvádí lidová jména: podhříbek, panský hříbek atd. Ano, panský hříbek, to je ten pančák! A také důkladný rozbor, provedený na podzim 1960 s přítelem Chládkem podle hub, předložených dne 31. října 1960 na houbařské přednášce v Praze, potvrdil, že pančák je Xerocomus badius čili suchohřib — hřib hnědý. A tím tedy záhada s pančákem skončila. Máme zde další název do sbírky lidových názvů hub.

Ku konci však sluší ještě připomenouti, jak krajově bývají různé lidové názvy buď pro tentýž druh hub, anebo týž nebo skoro týž název pro různé druhy hub. Máme na mysli název: „panšťák", který se vyskytl v příspěvku: „Rozhovor se spisovatelem Oldřichem Šuleřem o lidových názvech hub na Valašsku" v Mykol. sborníku č. 8—10/1960 na str. 156. Tento „panšťák" je zase klouzek borový — Boletus-Suillus luteus.

Dr. Ladislav Hanuš:

Příroda, počasí a houby v roce 1960.

Rok 1960 je už za námi. Byl to rok velikých událostí a zvláštního vývoje počasí, hodně odlišného od roku 1959 (o kterém byl referát v č. 1—3/1960, str. 34 a násled.).

Nepřinášíme zde nějaké vědecké meteorologické pojednání na příkl. o stěhovavém počasí podle zákona Buys-Ballota, nebo o různých formách mraků jako o bouřkovém mraku (cumulo-nimbus), o významu řasosloh (cirro-stratus) při západu slunce atd., anebo o troposférách (do 12 až 16 km, různé podle oblastí na zeměkouli), stratosféře atd. Přinášíme zpětný pohled na to, co nám přinesl rok 1960, hlavně ve vývoji počasí a s tím souvisících jevů u nás i o zvláštnostech v cizině, a o růstu hub. A bylo tu věru zajímavých postřehů i zpráv u nás i ve světě, a možno z nich vybírat jen namátkou to nejpodstatnější.

Záznamy zde uvedené, pokud jde o vývoj počasí, jsou většinou z Ústeckého kraje, kde autor tohoto příspěvku konal svá pozorování. To znamená například, že byla-li zde bouřka, mohlo býti na jiných místech pěkně po celý den, jen vzdálená oblačnost. Však víme z našich meteorologických zpráv a předpovědí, že například v Čechách bude či bylo oblačno až zataženo, na Moravě polojasno apod. Také teploty jsou pochopitelně místně rozdílné.

1. leden, Nový rok, začal v pátek s ranní teplotou kolem 0 st. s hustou mlhou. Bylo pošmourno, odp. brzo tma a deštivo. Tlaková tendence klesající. Tedy žádná bělokvoucí mrazivá zima. Tento ráz počasí s denními teplotami až do 5 st. nad nulou, s častými dešti, trval do pátku 8. ledna. Deště byly však jen v nižších polohách, v horách sněžilo. V uvedený pátek byl v údolí déšť se sněhem, odpoledne polojasno.

Od 9. ledna přišly mrazy nejen ranní, ale i denní od —5 st. do —9 st. Mrazy ještě přituhovaly a 15. ledna (opět v pátek) bylo ráno dokonce —20 st.! Občas sněžilo v tomto údobí a byly časté ranní mlhy.

Od pondělka 18. ledna mrazy začaly býti mírnější, denní teploty i kolem 0 st., ve středu dne 20. ledna husté sněhové metelice. Lyžařský lid s radostí toto počasí vítal. Mírný mráz s výkyvy k 0 st. se však udržel až do konce ledna.

Únor přišel v pondělí. Tlak vzduchu vysoký, večer už bylo —9 st. Mrazivé zimní počasí se sněhovými přeháňkami s nízkými teplotami — mrazy až —15 st., tak v úterý

dne 2. února —14 ráno a v úterý 9. února ráno —18 s hustou údolní mlhou — trvalo až do 10. února ve středu, kdy bylo ráno ještě —15 st. Od 11. února se mrazy mírnily na —4 st., a v sobotu 13. února bylo odp. i 3 st. nad nulou. Zůstalo však při mírných mrazech až do konce února, kdy byly jen slabě noční a ranní mrazy a ve dne až 8 st. nad nulou (tak 29. února). Ve středu 24. února byl i slabý déšť, daleká viditelnost a několik kosů již prozpěvovalo. Dne 29. února bylo na slunci tak teplo, že se objevily na oknech i mouchy.

Březen ukázal prvního dne v úterý ranní teplotu 3 st. nad nulou s mokrem a dopoledním deštěm. Bylo zataženo, pošmourno, odp. 6 st. nad nulou. Deštivo bylo do pátku 4. března. Tlak vzduchu začal stoupat a v neděli ráno bylo najednou —5 st., jasno, čistý vzduch (což bývá v ústecké kotlině vzácností), ledový vánek. Byli pozorováni první špačci! Tak brzo!

V pondělí 7. března bylo ráno —8 st., za dne —1 st., občas ledový vítr. Byly daleké rozhledy. Toto mrazivé údobí — se sněhovou vánicí v úterý 8. března — trvalo do 9. března, kdy už byly zase mírnější mrazy a denní teploty málo nad nulou. Špačci zase zmizeli, vždyť nebylo v této mrazivé době pro ně nic k snědku.

Jaro se však už nedalo zadržet. Ve středu 16. března bylo 1 st. nad nulou ráno, za dne kolem 3 st. nad nulou, slabě deštové přeháňky, oblačno až zataženo. Špačci se opět objevili, prohlíželi si budky a v městské alejí v Teplicích II se procházel šedobílý konipásek.

Druhá polovina března byla z počátku ještě hodně chladná. Ranní mrazíky, denní teploty kolem —1 st., anebo málo nad nulou. Od 24. března přišlo pronikavější oteplení a hřejivé slunce. Tak 25. března k večeru bylo ještě 15 st. nad nulou a v neděli 27. března bylo už 16 st. nad nulou. Poslední dny března přinesly zase ochlazení.

Duben zahájil v pátek. Ráno —4 st., jinovatka, bylo jasno po celý den, daleké rozhledy, slunce prohřálo vzduch, takže odpoledne bylo 10 st. nad nulou (teploty měřeny vždy v stínu). Ranní mrazy se udržovaly do 7. dubna. Při tom rozpětí teplot bylo větší. Tak v neděli 3. dubna jsme měli ráno —1 st., odpoledne 15 st. nad nulou! Počasí bylo pěkné, bylo sucho.

Od 7. dubna se počasí zhoršovalo, v pátek 8. dubna bylo ráno 4 st. nad nulou, odp. zataženo, pošmourno, deštivo. Následující sobotu bylo polojasno a až 17 st. nad nulou. Uprostřed dubna bylo již pěkné jarní počasí s denními teplotami do 15 st. nad nulou. Ve dnech od 14. dubna nastaly deště a zároveň ochlazení pod 10 st. nad nulou, avšak od 18. dubna zase tepla od 18 do 19 st. ve dne. Silnější ochlazení bylo 22. dubna, kdy byl také studený vítr. Chladné počasí pak potrvalo do konce dubna. V teplickém trolejbusu vypravoval jeden pán o dobrých smržích v sadech na Letné v Teplicích.

Květen, 1. máj, začal v neděli studeně. Ráno bylo 5 st. nad nulou, odp. jen 9 st. nad nulou. Studený až ledový vítr. V pondělí 2. května byl déšť se sněhem a stále ledový vítr. Odpoledne opět pouze 9 st. nad nulou. Večer se vyjasnilo, tlak vzduchu stoupal. V úterý 3. května se v naší okrajové čtvrti na Písečném kopci ozval krutihlav. Odpoledne bylo 12 st. nad nulou. Poslední ranní mrazík —1 st. byl ještě ve středu 4. května.

Další dny přinesly ještě velké rozdíly ranních a odpoledních teplot, ale už žádné mrazíky. Ráno bylo kolem 4 st. nad nulou, odpoledne až 20 st. tepla, většinou jasno. Ve čtvrtek 4. května jsme spatřili první rorýse. Zatím jich bylo ještě málo, také vlaštovek na venkově nebylo ještě mnoho. Teploty byly střídavé, opět poklesly na 15 st. nad nulou a přes tuto poměrně nízkou teplotu jsme zažili první jarní bouřku s krátkým lijavcem v úterý 10. května odpoledne. Následující středu byla opět bouřka.

Od poloviny května zůstalo již teplo a byly náběhy na letní teploty. Tak v neděli dne 15. května jsme měli 22 st. tepla a kupovitou oblačnost. V těchto dnech létal sovětský kosmický koráb kolem zeměkoule, opět doklad vysoké technické vyspělosti v SSSR.

Týden od pondělka 16. května byl nadmíru bouřkový. V pondělí bylo už ráno 15 st. tepla, odpoledne 22 st. Ráno bylo jasno (bezobl.), odpoledne oblačnost na 7/10. Byly jasné rozhledy, v okolí bouřka. V úterý na to bylo několik bouřek. Ve středu ráno hustá mlha, odpoledne až 25 st., horko až dusno, v noci na to několik bouřek. Ve čtvrtek ráno bylo opět už 15 st. tepla, odpoledne zase několik bouřek. Totéž se opakovalo ještě v pátek a v noci byl trvalý déšť. V sobotu 21. května ráno 12 st., odpoledne 18 st., oblačno, bez bouřek a bez přeháněk. Neděle 22. května byla krásná při mírné oblačnosti a teplotě 22 st.

Další týden přinesl ochlazení. Bouřkový den byl ještě v úterý. Koncem května byla střídavá oblačnost. Neděle 28. května byla opět krásná, výletní. O houbách nebylo nic slyšet ani nebylo jich moc vidět; ponejvíce to byly drobné houby, svátečním houbařům neznámé.

Červen se dostavil ve středu s čistým vzduchem, s malou oblačností, teplotou do 21 st. a chladným větrem. Od středy 1. června do neděle 5. června bylo pěkně, z počátku chladný vítr, od pátku citelné oteplení, bouřky v sobotu (kdy bylo 24 st. tepla), v neděli bylo dokonce 25 st.

Týden od 6. června s měsíčkem v úplňku byl zase týdnem hojných bouřek. A byl to týden Medarda (8. června!). Bouřky byly denně až do pátku. Vcelku však bylo pěkně, ve středu na Medarda bylo klidno, 25 st. tepla, v horách veliká kupovitá oblačnost, naznačující možnost místních bouřek někde v dálce. Deštivo s bouřkou bylo v pátek 10. června.

Měnivé počasí bylo v týdnu od pondělí 13. června. Toho dne bylo ráno skoro jasno, ale odp. přibývala kupovitá oblačnost, bylo teplo až dusno 26 st., odpoledne bouřka.

večer několik bouřek. Byly to frontální poruchy, které přinesly zhoršení počasí. V úterý na to byly časté deště, ještě ve středu mírně pršelo, přes poledne při protrhané oblačnosti bylo dusno a odpoledne bouřka. Od čtvrtka zlepšení a mírná teplota. V pátek opět přeháňky. Také neděle 9. června byla nejistá s přeháňkami a chladným větrem při maximální teplotě 22 st.

Konec června přinesl ve dnech 26. a 27. (neděle, pondělí) zase několik bouřek a následující ochlazení ze 26 st. na 16 st. až 18 st.

Přes tyto přeháňky a teplé dny se houby moc neukazovaly, alespoň v Kr. horách nebo ve Středohoří. Byly roky, kdy už v červnu rostly hojně na teplické Doubravce hřibovité houby (různé „sameťáky") a ve Středohoří už hřiby (dubové), ale letos v červnu, tj. v roce 1960, to nebylo valné s houbami.

Červenec nastoupil svou vládu v pátek docela chladně a zamračeně. Odpoledne bylo jen 16 st. nad nulou a přes den veliká oblačnost. Nastalo údobí hlavních dovolených a letních radostí. Všichni jsme se v duchu tázali: Jaké bude léto? Budou houby? Vzpomínáme si na dlouhou předpověď meteorologů (v Lid. Dem.) o průběhu července. Předpověď vyzněla v tom smyslu, že první polovina července bude ještě chladná, oblačná, že však v druhé polovině nastanou letní teploty a bude prý pěkně. Podle toho mnozí počítali, že jejich dovolená plánovaná na druhou polovinu července se vydaří. Bohužel, nevyplnilo se to!

Neděle 3. července byla špatná. Oblačno až do 9/10, stále chladno, teploty jen od 10 do 15 st. V týdnu od 4. července bylo proměnlivo. Do úterý ještě chladno, deštivo, ve středu oteplení do 21 st., ale zataženo až pošmourno a deštivo, ve čtvrtek se vyjasnilo do 2/10 až 5/10 (polojasno), teplo do 22 st., v pátek odpoledne dusno, deštivo a bouřka. V sobotu silně oblačno. Neděle 10. července byla pěkná, menší oblačnost, 15 až 21 st.

Týden od 11. července byl teplý, teploty až do 28 st. V úterý byla silná oblačnost, ostatní dny střídavě oblačné. V pátek slabé přeháňky, bouřky, v noci liják. V sobotu 16. července byla už ráno bouřka. Za dne ubývání oblačnosti, teplo. Neděle 17. července nebyla pěkná. Bylo zamračeno až pošmourno, přeháňky. Toho dne jsme jeli přes Č. Třebovou, Zábřeh, Šumberk do Koutů nad Desnou v klínu Jesenických hor. Dovolená zde prožitá nám opravdu a doslovně vypršela. Ty opravdu krásné a slunečné teplé dny se daly na prstech spočítat. Jen stručně:

Hezky, bez deště a teplo bylo například v úterý 19. července, částečně v pátek 22. července, kdy odpoledne přišly bouřky. Pak teprve v sobotu 30. července a v neděli 31. července. Ostatní dny byly zamračené, chladné. Od pátku odpoledne 22. července po bouřkách trvale pršelo až do pondělí v noci. Hučivá Desna byla přeplněná vodními záplavami. Noviny psaly o počasí, o zátopách a škodách na Moravě a obzvláště v Polsku.

A při tom to nebylo všude stejné. Tak v Čechách byly srážky v normálních mezích, ale na Moravě a na Slovensku byly nadměrné deště. Červenec v celku byl chladný, po 6 letech nejstudenější.

A houby? Začaly růst, ale ne v očekávané míře. Byly stesky na to, že hřiby nerostou. Za to rostly jiné houby. V Koutech nad Desnou jsme našli hodně smrkových ryzců, z nich skoro 4/5 červivé. Z hřibkovitých hub rostly hlavně hřiby hnědé (Xerocomus badius), ale také březové kozáky. Červenec tedy celkem zklamal. Jaký bude srpen?

Srpen nás přivítal v pondělí hřejivě. Bylo slunečno, teplo, skoro dusno s mírnou kupovitou oblačností. Byli jsme na hezkém koupališti ve Velkých Losinách, kde je také veliký historický zámek Žerotínů. Večerní mraková clona při západu slunce nevěštila nic dobrého. A také v úterý na to, 2. srpna, bylo zase zataženo, od noci deštivo, někdy mrholení. Hory zahalené. Nebylo však chladno. Ve středu jsme byli v Olomouci, kde se přes poledne přehnala silná bouřka. Toho dne byly bouřky i jinde. Ve čtvrtek bylo pěkně s oblačností, v pátek zase bouřka, sobota a neděle: zamračeno, nevlídno.

Další pozorování opět z Ústeckého kraje: Týden od 8. do 14. srpna přinesl střídavě oblačné počasí, ranní mlhy, celkem teplo, i přeháňky, v pátek bouřkově. V pondělí 8. srpna byla večer v rozhlasu pěkná beseda o houbách se vzpomínkou na zesnulého prof. Smotlachu, jehož znalosti hub a jehož práce o šíření houbařských znalostí v našem lidu jsou nesporné.

V neděli 14. srpna, kdy jsme byli v Praze, bylo zase jednou docela pěkně, tepleji, se střídavou i přibývající oblačností a v noci na to přišel déšť.

V pondělí 15. srpna bylo přímo aprilové počasí: dopoledne skoro zataženo, pošmourno, pak částečné vyjasňování, přeháňky, teploty od 14 do 19 st. Tento týden byl vůbec proměnlivý, s velikou oblačností, často deštivý. Pěkně bylo jen ve středu 17. srpna. I neděle 21. srpna byla pokažená, v dálce bouřka. Za zmínku ještě stojí, že v pátek 19. srpna byl vypuštěn druhý kosmický koráb v SSSR. Do vesmíru cestovali dva psi, Strelka a Bělka a další zvířátka a rostliny. Při 18. oběhu kolem země ve výši přes 300 km se koráb s kabinou na pokyn ze země vrátil. Psi se vrátili živi a zdrávi. Odchylka při přistání byla jen o 10 km.

Údobí od 22. srpna do konce měsíce se vyznačovalo vcelku zlepšeným počasím a nastaly i dny letního horka, se střídavou oblačností a bouřkami. Tak v úterý v noci po dusném dnu bylo na Teplicku krátká noční bouřka, v pátek 26. srpna byla ráno hustá mlha, odpoledne 30 st.! V sobotu bylo i 31 st. tropického vedra. K večeru se ukázaly bouřkové mraky a v noci přešlo několik bouřek. Nepřinesly však ochlazení a v neděli ráno bylo už 20 st. tepla! Odpoledne přišly vlny bouřek, na Teplicku padaly i kroupy. Ještě večer po bouřkách bylo 24 st. tepla. Od 29. srpna v pondělí do středy bylo mírné ochlazení na průměrných 18 st. s občasnými přeháňkami.

Celkově vzato, byl srpen jen o půl stupně pod normál, pokud se týče teplot. Ale co do počasí byl hodně deštivý ve všech krajích, více chladný a pouze menší část přinesla letní horka. Tedy ani srpen nepřál dovolenčům! Jedině houby podle zpráv nezklamaly a potěšily hlavně ty, kteří je dobře znají a nesbírají jen hřiby. Zpozdily se, začaly teprve v červenci, ale přibývaly, rozrůstaly se.

Září se dostavil ve čtvrtek, zachmuřený, s ranní teplotou 12 st., během dne se trochu vyjasnilo, tak asi na polojasno. Mnozí čekali, že alespoň září, hoden svého jména, spraví to, co pokazily červenec a srpen. Často jsme prožívali takové roky, kdy září skutečně teple, mile zářil a měl ustálené počasí. Avšak září roku 1960 také zklamal!

Ve dnech 1. až 4. září (do neděle) bylo více oblačno, deště a přeháňky, teploty příjemné do 21 st. Týden od 5. do 11. září byl velmi proměnlivý, často těžké tmavé mraky, přeháňky, málo slunce. Teploty ranní pod 10 st., ve čtvrtek dokonce jen 2 st. nad nulou, odpolední kolem 18 st. Od pátku ranní husté mlhy v ústecké kotlině, přičemž ale v horách bylo jasno.

Týden od 12. září do 18. září byl pěkný, teplý až do 23 st. (tak v sobotu 17. září), oblačnost mírná. Další týden od 19. září přinesl další oteplení, v pondělí až 25 st.! Ve středu 21. září byly přeháňky, během dne vyjasnění, čisté průzračné rozhledy. Koncem týdne denní teploty od 14 do 18 st.

Září končil v týdnu od 26. s nižšími teplotami, vály studené větry, občas přeháňky a podle zpráv v Krkonoších již hustě sněžilo. Celkový posudek meteorologický byl: Září byl oproti normálu o jeden stupeň chladnější.

Říjen nastoupil v sobotu, zataženy, deštivý, teplota od ranních 5 do denních 10 st. nad nulou. Teprve odpoledne přestalo pršet.

V neděli 2. října začal tlak vzduchu silně stoupat, odp. bylo až 11 st. nad nulou, oblačno.

V následujícím týdnu bylo od úterka klidno, bez deště, od středy deště, střídavě přeháňky, odpoledne tepla od 14 až do 16 st. V pátek 7. října byl večer silný liják, v rozhlase praskot jako při daleké bouři.

Týden od 10. října měl v pondělí odp. nárazovitý vítr, bylo do 14 st. nad nulou, i nadále se držely teploty nad nulou, až v noci na sobotu byl 0 st. Přišlo ochlazení, v neděli za dne bylo jen 6 st. nad nulou, večer vytrvalý déšť. Následující týden od 17. října byl hodně mokrý, deště, přeháňky, chladno, na Bouřňáku v Krušných horách byl sníh. Podle zpráv bylo v Krkonoších sněhu 40—80 cm (závěje). Od polovice týdne přišla opět teplá vlna a v pátek 28. října bylo až 14 st. nad nulou. Týden tento přinesl ranní mlhy.

Také konec října byl teplý a podle novin bylo na Moravě a na Slovensku 18 až 22 st. tepla! Častěji pršelo, tak ve středu 26. října. V pátek 28. října byl zase krásný den. Ku podivu na teplické Doubravce se ještě neukázaly plžatky modřínové, které jindy pokaždé začaly zde růsti právě od října.

Listopad zahájil v úterý krásným dnem. Teprve večer se zatáhlo a pršelo. Počasí v tomto týdnu bylo měnivé a přišly ranní mrazíky, kdežto za dne bylo až kolem 10 st. nad nulou. Neděle 6. listopadu byla oblačná, ale pěkná. Psali o ní v novinách. Z teplické Doubravky jsme si přinesli plžatky modřínové — přišly v tomto roce opožděně —, mlženky, fialové čirůvky, anýzky, bedly. Podle novin byl na jižní Moravě a jižním Slovensku dokonce krásný slunečný den. Mizerné počasí mlhavé i deštivé bylo naproti tomu na horách. Na Slovensku se večer vraceli do Mikuláše houbaři s velikým množstvím hub, tak z kraje Pribylinských luk a Liptovských holí.

Týden od 7. listopadu měl už trvalejší ranní mrazy a mlhy. V neděli 13. listopadu bylo až 8 st. nad nulou po nočním dešti. Z teplické Doubravky jsme si přinesli pěknou úrodu hub: mlženky, plžatky modřínové, čirůvky fialové, penízovky sametonohé, strmělky přehrnuté. Pochutnali jsme si!

V pondělí 14. listopadu byly husté mlhy. Ve Stéblové u Hradce Králové došlo k velikému železničnímu neštěstí. Celý tento týden byl mokrý, byly časté přeháňky, poměrně teplo.

Také poslední týden listopadu byl hodně zamračený až zatažený, teploty kolem 10 st. nad nulou. Jak psaly noviny, byly ve Švýcarsku listopadové dny nejteplejší od roku 1760! Průměrná teplota 13,8 st. odpovídala průměrné teplotě v květnu!

Prosinec, měsíc Vánočních svátků a příprav na Nový rok, byl z počátku trochu studený. Ve čtvrtek 1. prosince bylo ráno —4 st. a v Ústecké kotlině panovala náramně hustá mlha po celý den. V Teplicích a okolí byla místní doprava (trolejbusy, autobusy) a mezměstská doprava (ČSAD) pro hustou mlhu zastavena. Kolem zeměkoule kroužila třetí kosmická loď se zvířaty z SSSR.

Již v následujících dnech se opět oteplilo. V sobotu 3. prosince se dostala 3. kosmická loď na nepropočtenou dráhu a zanikla. V neděli 4. prosince bylo ráno už 8 st. nad nulou, odpoledne dokonce 11 st. nad nulou. Bylo čisto, daleké rozhledy, ovšem bez slunce, pod mrakem. Občas slabé přeháňky, po celý den byl bouřlivý vítr. Podle novin byly bouře a zátopy v Evropě a v Austrálii. Z teplické Doubravky jsme si opět přinesli bohatý úlovek hub: Čirůvky dvojbarvé i fialové (na různých místech, ne spolu), mlženky, strmělky přehrnuté, plžatky modřínové, penízovky sametonohé a — největší to překvapení! — václavky, trs starších a mladých právě vzrostlých. Dosud se nám nestalo, abychom ještě v prosinci našli václavky.

Prosinec byl ve své první polovině vůbec podivuhodný. Tak v Rakousku a v USA byly prudké sněhové vánice, na mnohých místech byla doprava přerušena a v USA ve východní části zahynulo 101 osob ve sněhových bouřích. Ve Vysokých Tatrách vznikla

prudká bouřka, která zavinila požár v objektu na Lomnickém štítu. Naproti tomu v Moskvě bylo 2 až 7 st. nad nulou, ač jindy v této době bývá zase až —30 st. Za posledních 80 roků bylo jen 2× takové mimořádné počasí. V Polsku bylo až 20 st. nad nulou a vyrážely jarní květiny! V subtropickém městě, v pakistánském městě Ravalpindi, nastal zase takový studený prosinec, jak si to nikdo tam nepamatuje. Věru, obrácený svět!

U nás těsně před Vánocemi (kolem 20. prosince) přišly sněhové srážky, dole byla z toho voda, ale na horách se sníh drží. Lyžaři netrpělivě už čekají... Ti skalní houbaři i teď ještě hledají i naleznou některé druhy zimních hub, z nichž hlavně pení zovky sametonohé.

A my končíme svou reportáž o proběhlém roce 1960 s přáním všeho nejlepšího pro všechny v roce 1961, pro další porozumění mezi národy, upevnění míru a pro rekreanty a houbaře: Krásné počasí a hodně hub!

Josef Chmelíček a Ing. K. Kunc:

III. Beseda o houbách.

(Dokončení z r. 1960.)

Holubinky jsou houby stále oblíbenější, třebaže nejsou kodexové. Asi proto, že jsou hojné, že jedlost a nejedlost se snadno poznává. Přejedeme-li prsty lupeny, hned se lámou. Několik lupenů oddělíme, vložíme na jazyk, rozkousáme a čekáme. Jestliže houba nepálí, je jedlá. Z holubinek se nejsnadněji poznává holubinka nazelenalá. Zelenavý klobouk má pokožku záhy rozpraskanou v políčka. Všechny zelenavé holubinky jsou jedlé: nazelenalá, trávozelená, bukovka a namodralá, která jediná nemá křehké lupeny. Klobouk je šedotmavý se zamytou zelenou, modrou i fialovou, z bučin je celá zelenavá. Její dužnina roztokem zelené skalice se nemění, u všech ostatních holubinek buď zoranžoví nebo zčervená. Jedině holubinka révová zezelená.

Ctitelů hlubinek není málo a někteří pokládají pokrm z holubinek za nejchutnější jídlo z hub. V kuchyni se cení pro svoji křehkost a chřupavost. V tom ohledu vyniká holubinka nazelenalá. Holubinka mandlová, připomínající mandle, vyniká nasládlou chutí. Má značné množství manitu, houbového cukru. Holubinky se v kuchyních cení proto, že rostou po celou houbařskou sezónu, i když je sucho, a ve značném množství.

Holubinky si můžeme upravit jako houbový ovar, doporučovaný Smotlachou. Očištěné holubinky pokrájíme na velikost sousta, hodíme do vařící vody se solí. Vaříme prudkým varem asi 15 minut. Houby vybereme cedníkem nebo slité vyklopíme na vyhřátý talíř nebo mísu. Jíme je horké s křenem nebo s hořčicí. Dušené s cibulí dáváme do různých polévek. Připravujeme z nich karbanátky. Výtečné jsou v octě a silážované jsou jedinečné. Nakládáme je i do soli. Výborné jsou sterilisované v solném nálevu. Potom se hodí jako příloha k různým pokrmům do salátů. Dobře si pochutnáme na holubinkách opékaných na tuku jako přírodní řízek. Kdo zná holubinky (a to není veliký problém), má postaráno o jedlé houby po celou houbařskou sezónu.

Na houby v září.

V první polovině září roste tolik hub jako v srpnu. Hřibovitých je trochu méně, ale přibudou václavky, havelky a hlívy.

Václavka roste nejvíc okolo svatého Václava ve velikých trsech na pařezech i kmenech stromů jehličnatých, zvláště smrků. Medově hnědý klobouk je zakryt černohnědými šupinami. V mládí je třeň spojen s kloboukem vatovitým závojem, který potom zanechá na třeni prsten. Dlouhý třeň je dole ztlustělý, nahoře nažloutlý, dole žlutoolivově začernalý. Bělavé lupeny jsou později červenavě nahnědlé, temně skvrnité, v dospělosti bíle poprášené od bílého výtrusného prachu. Bělavá dužnina nevoní příjemně a ani není chutná. Uvařená nebo usmažená je velmi dobrá, zvláště přidá-

vají-li se k ní jiné houby, na příklad třepenitka maková nebo žampion. V lesích roste obyčejně na smrku, v zahradách na jabloních. Její podhoubí rozkládá dřevo a v noci světélkuje. Když bujně roste, utvoří se z podhoubí silné černé provazce, které se větví, a dorůstají několik metrů délky. Na mrtvých kmenech najdeme provazce pod korou. Václavka je hniložijec i cizopasník.

Václavka není v našich kuchyních náležitě oceněna asi proto, že se někdy urodí v takovém množství, že nestačí košíky na sběr. Pak ovšem sbíráme jen václavky mladé, ještě s uzavřenými hlavičkami a krátkým třeněm, pokud je ještě bílý. Václavky dáváme do polévek, rozmanitě dusíme a nakládáme do octa. Václavka při úpravě na ohni trochu páchne, avšak tento zápach zmizí. Nepokoušejme se pojídat václavky syrové, ani je za syrova neochutnávejme. Jejich chuť za syrova je odporná, po kamenci stahující a způsobila již nejednou lehčí otravy.

Havelky začínají růst koncem září, nejhojnější jsou však okolo svatého Havla. Rostou až do zámrzu v lesích jehličnatých, nejčastěji v písčitých borovinách. Havelka je dobrá houba v kterékoliv úpravě. Šedý klobouk je od středu ke kraji černě žilkovaný, sklenule rozložený s tupým hrbolkem, nepravidelně laločnatý jako u zelánky. Lupeny jsou bílé se žlutavým odstínem. Bělavá dužnina je trochu našedlá a voní po čerstvé mouce.

Na houby v říjnu

V říjnu ubývá nejvíce hřibovitých, hojný je jen hřib hnědý. Zato přibývá čirůvek, zvláště havelek a zelánek, hlíva ústřičná a plžatky, které nejsou mezi houbami kodexovými.

Od září začíná **hlíva ústřičná**, roste nejvíc na podzim a počátkem zimy v trsech na kmenech stromů všeho druhu. Vydrží na nich (nebo v nich) přes zimu skoro do dubna. Klobouk je většinou šedý, světlejší i tmavší, i modrošedý, tvaru škeblovitého. Poměrně krátký třeň je výstřední. Plodnice odstávají od kmene a rostou ve větším počtu nad sebou. Bělavé lupeny jsou našedlé a sbíhají daleko po třeni. Upravovaná po způsobu jiných hub, je prostřední jakosti, ale naložená v octě je výtečná a ještě lepší je silážovaná. Nejtužší jsou třeně, které obyčejně odhazujeme. Ve své tuhé podstatě se hodí do polévek, omáček a zvláště na „drštky".

Čirůvka dvojbarvá má klobouk bledě šedohnědý, třeň lilákově fialový, tedy dvoubarvá: nahoře hnědá, dole fialová. Roste obyčejně mimo les na lukách i v křovinách, často v řadách nebo v kruzích.

Stále u nás přibývá těch, kteří si k jídlu upravují **čirůvku fialovou** a zejména chutnější čirůvku dvojbarvou. Obě jsou houby kodexové. Pozornosti zasluhuje zejména čirůvka dvojbarvá, která chutí nahradí téměř májovku. Rovněž tak se i upravuje.

První mrazíky v říjnu zarazí růst špičky trávní, křemenáče, strakoše, loupáky a klouzky. Kržatka průsvitná je nikdy nenahradí. Jen několik málo hub roste dále, ale málokdo je sbírá.

Na houby v listopadu a v prosinci.

V listopadu a v prosinci již nikdo nechodí do lesa na houby. Proto listopadové houby unikají pozornosti lidových houbařů. Pravda je, že nové houby již nerostou. Přicházejí mrazy. Houby nasáklé vodou podlehnou mrazu. Suché vydrží déle. Nepoškozeně roste jen penízovka sametonohá. Zelánky, havelky a čirůvky dvojbarvé neztratí vzhled mrazem, dále však již nerostou. Ale některé houby rostou až po mrazech a proto jim říkáme **pomrazky.** Je to hnědě olivová plžatka mrazová čili borová. Plžatka hajní čili modřínová je ze všech pozdních plžatek nejchutnější. Ze všech nejpozdější je oranžově červená plžatka jalovcová, začíná růst až koncem

listopadu. Nejsou to houby s vynikající chutí, ale jediné čerstvé houby listopadové, málo sbírané.

Které houby rostou v listopadu, najdeme i v prosinci, ale vždy méně a méně. Vynecháme je. Jedině dvě houby doporučujeme sbírat: penízovku sametonohou a hlívu ústřičnou.

Houbařský poznatek, že mnohé houby postižené mrazem zachovávají si jedlost a chuť, a že i stravitelnost se zlepší, využitkoval potravinářský průmysl. Zmrazené houby patří k nejlepším pochoutkám, ba jsou doplňkovou potravinou.

Kdo má tyto mykologické poznatky, není začátečník, ale již praktický houbař. To je naším cílem.

Pozn.: Vracíme se ještě k **muchomůrce zelené.** Referent naší společnosti, Spytihněv Krejčí z Rohatce na Moravě, již dlouhá léta pozoruje muchomůrku zelenou v tamějších borovinách i v čistých, kde daleko široko není stromu listnatého. To znamená zvýšit pozornost při sbírání zelánek v borovinách. Smotlacha uvádí (např. také v předešlém ročníku na str. 99), že muchomůrka zelená roste v symbiose s dubem, lípou a jedlí. Moser ve svém klíči 1955 píše, že muchomůrka zelená roste v lesích listnatých a v Alpách také v jehličnatých. Mnoho otázek kolem symbiosy hub není dosud vyjasněno.

(Na této besedě spolupracoval kolektiv z předsednictva ČsMS.)

Koutek pro nové zájemce o houby.

Mykologický sborník ve snaze seznámit své čtenáře s chutnými a jedovatými houbami, ve snaze proniknout co nejhlouběji s mykologickými znalostmi hlavně mezi mladé začátečníky, otevírá tento koutek. Chce poučovat o houbách od prostých začátků až k určité mykologické vyspělosti. Bude v tomto koutku uveřejňovat populárně psané články buď přímo pro houbařské začátečníky nebo pro ty členy, kteří budou mladé lidi a nové zájemce získávat. Články budou psány srozumitelně pro každého.

Není naším cílem přinášet v tomto koutku nové poznatky vědecké, ale poučení v základní a praktické mykologii.

Začínáme „Základní besedou" a na ni budou navazovat další články.

Základní beseda o houbách.

1. **Chvála houbařství s varováním.**

Každý pracující v kterémkoliv zaměstnání má nějaký čas pro sebe volný a může jej zužitkovat podle své záliby buď k dalšímu zdokonalování ve svém oboru, nebo k osvěžení, nebo zábavě. Většina lidí pokládá za nejkrásnější osvěžení návštěvu lesa. Mnoho básníků les oslavovalo. Kromě lesního živočišstva můžeme pozorovat bohatství rostlinné, k němuž náležejí houby. Většinu lidí lákají houby svou chutí, mnohé lidi svou krásou, barvou a tvarem, jiného svým množstvím a mykology celým svým životem. Mladí zájemci o houby nebo nováčci v houbaření chtějí nejdříve vědět, jsou-li jedlé nebo nejedlé, nebo jedovaté. Na nejedlých nemají zájem.

Na počátku veškeré kultury byl člověk jen sběratelem přírodnin a lovcem. To mnohým zůstalo v krvi. Sbírání jahod, borůvek a malin je prací, ale sbírání hub má mnoho společného s lovem a zábavou. Na houbaře čeká mnoho překvapení, když pátrá po houbách, kdy, kde, jak a proč houby rostou nebo nerostou. Plížit se za šelmovsky skrytými houbami v houští nebo chrastí a vyslídit je umí jen dobrý houbař. Vyslídit zajíce není těžší. Houbařství přivádí člověka do nejtěsnějšího styku s přírodou, nutí ho zkoumat taje přírody. Houbařství je nejenom příjemným zaměstnáním, ale i užitečným.

Houbařství obohacuje jídelní lístek nejenom skromnému, ale i labužníku. Někteří lidé říkají, že houby jsou jen pochoutkou nebo jen kořením. Houby jsou více. Houby jsou důležitým doplňkem stravy. Zlepšují především jednoduchá jídla z brambor a krup. Mnohé houby těžko stravitelné stávají se vhodnou úpravou stravitelnějšími a některé jsou i cennou potravinou, o které se může vydržet bez použití jiného jídla. Zkuste jednou připražit houby na sádle. V dobách nadbytku potravin nejsou houby v takové vážnosti jako v dobách nedostatku, jak bývá ve válkách nebo po nich. Kdysi bývaly houby jídlem jen chudiny a ani na stole bohatých nebyly na nejpřednějším místě. Dnes jsou všude oblíbeny. Houbařů přibývá.

Mnoho lidí kope do hub, které by se mohly sbírat. Kdysi kopali do hub skoro všichni lidé, když je neznali, když je pokládali za prašivky, na které se báli sáhnout. Kopali do muchomůrky červené zrovna tak jako do narůžovělé, nyní obecně sbíraného masáka čili růžovky. Dnes kopou do hub jen děti z dovádivosti. Rozumní dospělí lidé vědí, že je mnoho hub, které neznají, že za nimi mohou jít zkušenější houbaři, kteří by je sbírali. Proč by jim je nenechali, když je sami nechtějí.

Největšími mykology se stali lidé, kteří začínali sbírat houby již od mládí. Houbařství vyžaduje určité inteligence, bystrosti a trpělivosti. Nabádá k studiu literatury. Kdo jednou vnikl do houbařských tajů, potom nelituje ani námahy ani času, aby vnikl do mykologie hlouběji. Houbařství je nejzdravějším zaměstnáním v době prázdna, je rekreací, tělocvikem, radostí, zábavou i vědou zároveň.

S houbařstvím mohou být spojeny i nepříjemnosti, na příklad poškození šatů, drobné poranění, nebezpečí od zmijí, od hmyzu, od klíšťat a podobně. Ale tyto nepříjemnosti mohou potkat každého návštěvníka lesa, i když houby nesbírá.

Na houbaře čeká něco horšího. Je to smrt. Jedna je zelená a dvě jsou bílé. Číhají v lese na každého, ale na znalce hub se neodváží. Smrtelně jedovaté houby si vybírají lidi nezkušené, mladé, začátečníky v houbaření, málo zkušené houbaře, zvláště ty sváteční.

Mezi tisíci druhy hub jsou jen tři smrtelně jedovaté. Tři jsou ještě dost nebezpečné, ale ne již vždy se smrtelným zakončením. Znát těchto šest hub není žádnou těžkostí. Proto přidáme k nim ještě další tři. Dohromady to bude 9 druhů. Těchto 9 druhů by měl každý návštěvník lesa znát.

(Pokračování.)

f) Spolkové zprávy.

Výzva.

Knihovní komise shledala, že v knihovně ústředí ČsMS chybí dále uvedené knihy. Žádá všechny členy Mykologické společnosti nynější i bývalé, aby nahlédli do svých knihoven, zda omylem některou nemají, a vrátili ji. Mohou tak učinit i anonymně, jestliže měli knihu u sebe příliš dlouho. Děkujeme.

Kallenbach: Pilze Mitteleuropas, byly dvojmo a nejsou ani jednou, Schaeffer: Russula, Monografie, dva díly, bylo několikrát, Velenovský: České houby, Bezděk: Kritické studium Českého houbaře od Dra Macků, Melim: Baummykorhiza, Jakob Lange: Agaricina Flora Danica, Dr. Klein: Giftpilze und Speisepilze, Heim: Le genre Inocybe. Hampl: Mikrobiologická příručka, Kavina: Botanika zemědělská, 3 svazky, Kümmer: Le genre Mycena, Dr. Smotlacha: Atlas hub jedlých a nejedlých. Kromě nich knihy zapsané jen v pokladním deníku: Houby dřevin od neznámého autora, Biologická chemie, koupená 1. VII. 1952, dva Atlasy hub ze Státního nakladatelství koupené 18. XII. 1952, Mykologická literatura koupená 3. XII. 1953. Kromě toho postrádáme III. ročník Časopisu č. houbařů.

Výbor ČsMS

Naši pracovníci v zotavovnách ROH.

Čs. mykologická společnost vysílá každoročně mykologické pracovníky do zotavoven ROH. Roku 1960 bylo ústředí přiděleno 6 rekreací, dvě jarní v Sykovci, kde byli Rudolf Kotyšan a Josef Chmelíček, jedna letní v zámku Žinkové, kde byl dr. Miloš Pulec a tři podzimní. Ve Starých Splavech byl Michal Kozel, v Sykovci Rudolf Kotyšan a ve Špindlerově Mlýně dr. Wichanský. Mimořádně byla řešena rekreace ve Šternberku pro dra Vávru.

Kulturní pracovník má vykonat průběhem 13 dní asi 8 přednášek. Většinou to bylo splněno a ROH bylo také spokojeno. Pro příští rok 1961 žádáme, aby se přihlásili i pracovníci mimopražští. Přihlášení podají program své práce, obsah dvou přednášek a závazek, že v určený čas jistě se do zotavovny dostaví. Dvě přednášky stačí, protože se opakují v jiných přidělených zotavovnách. Letos pořádali naši pracovníci výstavy hub, které soustředily zájem rekreantů.

Výbor ČsMS

Z České Kamenice 1960.

Přestože na srážky bylo léto neobyčejně bohaté, rostly houby poměrně málo, zejména pokud šlo o nejvíce sbírané druhy.

Houbařský kroužek v České Kamenici soustředil svoji činnost v uplynulém roce na stálou výstavku hub ve své skříňce na nám. Míru. Po dobu školních prázdnin a dovolených bývala obléhána a stala se jakousi houbařskou Mekkou, kam si houbaři chodili ověřovati, co právě rostlo. Do konce listopadu bylo vystaveno celkem 259 hub v 83 druzích. Exponáty nepocházely toliko od místních houbařů, ale přispívali i soudruzi z Kamenického Šenova (s. A. Jech dodal např. překrásnou kotrč kadeřavou vážící 3250 g) a z jiných blízkých obcí. Mnoho hub bylo též určováno a pokud tak nebylo možno ihned učiniti, byly posílány do naší ústřední poradny v Praze, která vždy ochotně a obratem vyhověla.

Z hub, které na výstavce budily zvláštní pozornost, uvádíme: Bedla vysoká, hvězdovka brvitá, hřib šiškovec, kustřebky hnědé a pomerančové, kotrč kadeřavá a zejména bělolanýž obecný, který se objevil ve skříňce po prvé.

Pravidelně a po celý rok vedená výstavka velmi účinně přispívá k rozšíření znalosti našich hub.

J. a M. Poláčkovi.

Zpráva o činnosti Vinohradské odbočky ČsMS v Praze v r. 1960. Všem členům odbočky slouží ke cti, že bez jakékoliv vnější pomoci pracují dle svých sil a možností a to naprosto nezištně pro rozkvět své odbočky a tím i celé ČsMS.

Odbočka pořádala každou neděli, případně i jiné volné dny vycházky za houbami a jinými poznatky do přírody a tyto pak tlumočila na celoročních houbařských přednáškách (v Praze 2, Vinohrady, Polská 34.) O přinesených houbách současně přednášeli a veškeré dotazy zodpovídali naši přední mykologičtí pracovníci ke prospěchu všech našich členů a přítomných hostí.

Při přednáškách, hojně navštívených, byly často promítány světelné obrazy, většinou barevné fotografie. Ze svých prostředků odbočka zakoupila promítací aparát, který již vykonal mnoho cenných služeb.

Je jenom litovati, že na podzim roku 1959 bylo nutno odřeknout pro velký nedostatek hub u ČSAD 3 měsíce předem objednaný autokar, určený k jízdě za houbami do Chlumeckých lesů (ve spolupráci s Mykol. klubem ROH-Českých závodů gumárenských v Hradci Králové). Také v r. 1960 se tento zájezd nepodařil. Odbočka se připravuje do pilné práce i v r. 1961. Hodlá zájezd uskutečnit letos, opět ve spolupráci s přáteli z Hradce Králové.

Ant. Mothejzík, předseda vinohradské odbočky ČsMS.

Úspěšná přednáška ve Vinohradské odbočce ČsMS. Dne 5. prosince 1960 přednášel v naší odbočce s. Paráček, vedoucí houbařského klubu při ROH Gumokov, Hradec Králové. Úvodem nás s. Paráček seznámil s tím, jak začínali s houbařským kroužkem. Poděkoval Čs. mykol. společnosti a některým členům, kteří jim byli nápomocni. V další části své přednášky hovořil o houbách hradeckého kraje; uvedl druhy, které se zde ve velkém množství vyskytují. Přivezl čirůvku dvoubarvou, dle vlastního receptu konservovanou. Přítomní měli ji možnost ochutnati. Byly promítnuty obrazy klubovním epidiaskopem, který soudruzi přivezli i s promítacím přístrojem ssebou. Přednáška skončila přátelskou besedou všech přítomných. Vzájemná spolupráce mezi oběma houbařskými celky bude pokračovati výměnou přednášejících, společnými autokarovými zájezdy do lesů za houbami atd. Vinohradská odbočka ČsMS a houbařský klub při ROH Gumokov přispějí tak k propagaci Čs. mykol. společnosti a jejích snah.

M. Pavlíková.

Zpráva o úmrtí.

Dne 12. ledna 1961 zemřel náš neúnavný spolupracovník prof. Jindřich Vodička, jednatel Přírodovědecké společnosti v Ostravě ve věku 75 let. Zesnulý byl spolužákem Dr. F. Smotlachy, se kterým navštěvoval přednášky prof. Velenovského. Jak na svého učitele tak i na spolužáka rád v dobrém vzpomínal. Když v dubnu 1948 byla ustavena u ostravské Přírodovědecké společnosti mykologická sekce, ujal se vedení bezplatné houbařské poradny a také pilně doplňoval naši stálou výstavku hub. Pořádal přednášky o houbách a houbařské vycházky. Jeho smrt je velmi bolestnou ztrátou pro ostravské houbaře. Kdo na jeho místo?

Ant. Otáhal.

K naší zprávě o úmrtí Jar. Miškovského doplňuje sestra zesnulého Hedvika Miškovská: J. M. byl poštovním úředníkem a dlouholetým českým hraničářským žurnalistou. Rodák z Roudnice n. L. (10. 2. 1893) zasvětil svůj život práci pro druhé. Po osvobození (1918) působil v Bratislavě a potom mnoho let v Mariánských Láznich, které propagoval svým perem v české veřejnosti. Krajinský tisk mu byl hlavní tribunou při hájení veřejných zájmů. Vždy se zajímal o houby. V poslední době, již na trvalém odpočinku, se ujal odkazu téměř zapomenutého sochaře Zdeňka Dvořáka z Novobydžovska.

Hrob Jana Bezděka převzat do správy státního kulturního majetku hl. města Prahy. Dílo a význam tohoto badatele a prvního popularisátora houbařství je všem houbařským pracovníkům znám a ceněn, proto rádi čtou tuto zprávu.

Z Mykologického zpravodaje členů ČVSM a přátel hub při museu v Brně.

Lidový název modráků na Hlučínsku. Zjistil jsem, že v okolí Hlučína říkají všem modrákům „HNĚVUŠ". Jak tento název vznikl? On ten hřib při krájení se tak hněvá (tj. zlobí), až zmodrá.

Čirůvkám fialovým říkají v Ostravě podzimky a modřinky. Tyto názvy jsem poznal při sběru v Bělském lese u Ostravy-Stalingradu.

Ant. Otáhal.

Contents: Dr. Eugene Wichansky: Ten species of our commonest Myxomycetes. Dr. Eugene Wichansky: Geopyxis carbonaria Alb. Schw. and a few words on mushrooms on sites after a fire. Dr. Eugene Wichansky: Geopyxis craterium Schw. Dr. Eugene Wichansky: Collybia tenacella Schroet. Dr. František Smotlacha: Edible morel — Morchella esculenta (L. ex Fr.) Pers. Dr. František Smotlacha: Mycena inclinata Fries. J. Chmelíček: Poisoning by a Clitocybe fungus.

* * *

B. Piperatus:

Šiškovec šiškovitý

V pohádkách černý byl's elegán,
dervišem, loupežným rytířem byl jsi;
bál se tě samotný pekel pán:
zaklel tě v houbu s tak divnými rysy!

Klobouk máš v šupiny rozpukán,
zbytky po závoji s okraje visí.
Sazemi jak bys byl poďubán,
světla a stíny se v ponuro mísí . . .

Mezi hřib a loupák věda tě řadí.
Kdo jednou tě spatřil, pozná tě všady,
nemůžeš, černoušku za to!

Ve světě není vše zlato,
není vše krásné, co míváme rádi:
Jen hloupým a špatným černá pleť vadí!

* * *

Výstava hub ČsMS v Praze v r. 1960 se konala ve dnech 10., 11. a 12. října v Obecním domě. Přes celkem nevhodné umístění a malý výstavní prostor měla výstava úspěch a velkou návštěvu (asi 3.000 lidí). Impuls k výstavě byl dán na výborové schůzi dne 8. 10. 1960. Laskavostí ředitele restaurace Obecního domu byl umožněn zájezd za houbami. Houby obětavě určovali po celou dobu výstavy pracovníci výboru. Na přípravě a udržování výstavy se zasloužilo mnoho členů výboru a Vinohradské odbočky společnosti. Přátelé hub přinášeli čerstvý materiál. Na výstavě se vystřídalo na 200 druhů hub. Sušené houby vystavily družstevní závody „Mykoprodukta", Praha. Inž. Sm.

* * *

Člen ČsMS od jejího založení Dr. Jan Šedivý zemřel po krátké nemoci dne 5. února 1961 ve věku 70 let. V roce 1945 se přestěhoval do Bratislavy. Byl velkým milovníkem přírody. V zimě byl nešťastný, když nemohl do lesa, zejména na houby. V listopadu minulého roku jsme byli spolu na houbách. Nemyslel jsem, že naposledy. Igor Fábry.

* * *

Ludvík Dudzik, pilný člen ČsMS a její vinohradské odbočky, zemřel po krátké nemoci dne 6. února 1961.

Vydavatel: Čs. mykologická společnost v Praze 1, Karmelitská 14, tel. 673-80. Vedením redakce pověřen Dr. J. Hlaváček. Redakce a administrace tamže. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p., provozovna 101, Praha II, Hálkova 2. — Povoleno MIO 26 582/47/TO ze dne 30. září 1947. — Novin. sazba povolena 304 10-Hor/59. — Dohlédací pošt. úřad: Praha 011. Za články odborné si odpovídá každý sám. Rukopisy se nevracejí. Předplatné 20 Kčs, do ciziny 25 Kčs. Jednotlivé sešity 5 Kčs, dvojsešit 10 Kčs. — Odběr listu lze přerušit jen včasnou výpovědí, tj. před konečným ročníkem sešitu (čili do měsíce po vyjití předposledního sešitu). Všechna autorská práva vyhrazena. Sešit 1—2 vyšel v březnu 1961.
A-03*11153

Čtyřicáté výročí založení ČsMS oslaví všechny odbočky, kroužky, referenti a přátelé hub zvýšenou činností na všech úsecích naší práce. Sestavte si plány akcí na celý rok 1961. Zajistěte již nyní přednášky, vycházky, výstavy a výstavky hub. Nezapomeňte na spolupráci s kluby ROH, Osvětovými besedami a Čs. společností pro šíření politických a vědeckých znalostí. Pomozte nám rozšířit členskou základnu ČsMS a zvýšit počet odběratelů Mykologického sborníku! **V roce 1961 získá každý referent nejméně 2 nové členy společnosti a nejméně jednoho odběratele MSb!**

Pokračujte v naší společné a nezištné práci pro rozvoj čs. houbařství.

Dr. R. Vávra.

* * *

Pamětníky prvních počátků ČsMS před 40 léty žádáme, aby nám poslali svoje vzpomínky. Rádi je uveřejníme pro poučení a povzbuzení nových přátel hub. Čekáme též články, zprávy a fotografie od našich přispívatelů, kteří se nyní odmlčeli. Inž. Sm.

* * *

Houby v televizi — desetkrát odpověz. V této oblíbené relaci se dočkali i houbaři. V březnu jsou zařazeny houby. Z mnoha zájemců bylo vybráno 52 amatérských znalců hub a pozváno v únoru do Prahy. V Domě strojírenství na Smíchově podstoupili písemnou zkoušku. Mezi devíti nejlepšími jsou většinou naši spolupracovníci a čtenáři. Jejich jména znáte: Nováková, Štěpán, Albertýn, Šauer, Ťupa, Kupka, Rýznar, Paráček a Voneš. Inž. Sm.

* * *

Některé již vysazené články bylo nutno z techn. důvodů přesunout do příštího čísla. Jsou to např.: Jaroslav Podolský: „Slzivka oprahlá", „Závojenka jarní" a „Ruské názvy hub" od téhož autora. Antonín Šabata: „Jenisej, sibiřský bohatýr", dále články J. Chmelíčka a Dr. Hanuše aj.

Koupíme pro několik našich členů a pro knihovnu III. ročník ČČH (Čas. čs. houbařů). — Nabídněte! Děkujeme. Redakce.

* * *

Navštěvujte **bezplatnou houbařskou poradnu v Karmelitské ulici 14**, Praha 1. V knihovně je k disposici bohatá odborná literatura.

* * *

Noví čtenáři, starší ročníky MSb. jsou pro vás školou mykologie — dostanete je se slevou v administraci listu.

* * *

Upozornění členům ČsMS a odběratelům časopisu!

* * *

Prosíme všechny členy a odběratele Mykologického sborníku, kteří dosud jsou nám něco dlužni, aby dlužné částky poukázali pokud možno brzo. Pokladník je potřebuje. Děkujeme. Členský příspěvek činí 7,— + 3,— Kčs ročně, předplatné časopisu 20,— Kčs. — Příspěvky a předplatné Mykol. sborníku platí se pošt. poukázkou; hotově jen v kanceláři ČsMS, nebo při přednáškách proti potvrzení opatřenému razítkem společnosti a podpisem.

Oprava.

Do posledního čísla 8—10 předešlého ročníku se vloudily chyby, které opravujeme.
Str. 125, řádek 18 má být IC.
Str. 127, na konci satana byla vynechána poznámka z 5/66, s níž souhlasím: Satan usmažený s vejci je jedovatý. Důkladně uvařen je neškodný.
Str. 129, řádek 10 má být erythropus Fries.
Str. 131, řádek 3 má být Rostk.
Str. 136, řádek 23 má být Leccinum.
Str. 140, řádek 7 má být Kalchbrenner.
Str. 140, řádek 9 od konce má být strobilaceus.
Str. 140, řádek 7 od konce má být flocopus.
V článku nejsou všude uvedeny správné zkratky autorů a někde je vynechána v názvech interpunkce.

Cena tohoto sešitu Kčs 5,—